

Het begint in Groningen

Voor wat echt van *waarde* is

2022 - 2026

COALITIE- AKKOORD

GEMEENTE GRONINGEN

De onderhandelaars

Boven v.l.n.r. Daan Brandenburg (SP), Mirjam Wijnja (GroenLinks), Kirsten de Wrede (Partij voor de Dieren), Inge Jongman (ChristenUnie)

Midden v.l.n.r. Wesley Pechler (Partij voor de Dieren), Mattias Gijsbertsen (Formateur), Jeffry van Hoorn (GroenLinks), Julian Bushoff (PvdA)

Voor v.l.n.r. Carine Bloemhoff (PvdA), Jimmy Dijk (SP), Sten Wennink (ChristenUnie)

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Spoor 1: Bestaanszekerheid bieden	6
Armoede, schulden, werk en meedoen: tijd voor een doorbraak	7
Socialer bouwen en wonen	8
Schadeherstel, versterking en perspectief in het bevingengebied	10
Groningen veiliger voor iedereen	10
Spoor 2: Groningen groeit groen en eerlijk	12
De openbare ruimte herwinnen	13
Een eerlijke energietransitie	13
Voedseltransitie	15
Duurzame mobiliteit	16
Natuurwaarden en stedelijke ontwikkeling	17
Van economische groei naar brede welvaart	19
Spoor 3: Gelijke kansen voor alle Groningers	22
Sterke wijken	23
Samen sterker	23
Onderwijs en werkgelegenheid	25
Cultuur	26
Sport en bewegen	28
Diversiteit en inclusiviteit	29
Spoor 4: Samen maken we Groningen	30
Zeggenschap	31
Samenwerken aan Groningen	31
Groot denken én klein doen	32
De ambtelijke organisatie	32
Financiën	34
Portefeuille- indeling	40

Inleiding

Kernwaarden van deze coalitie

Groningen is de mooiste plek van het land met weidse uitzichten, unieke dorpen, een bruisende en gezellige stad voor jong en oud, met prachtige mensen, dieren en natuur. Groningers hebben lef en durven voorop te lopen. Daar zijn we trots op, net als veel mensen met ons. Toch is dat niet het hele verhaal. Er zijn veel mensen die leven in armoede, mensen die door omstandigheden niet goed mee kunnen komen. In de afgelopen jaren is duidelijk geworden dat de markt op te veel vragen geen antwoord heeft, dat de eigen verantwoordelijkheid ergens ophoudt. We zien dat mensen behoefte hebben aan meer solidariteit, aan een overheid die stuurt op wat echt van waarde is: het welzijn en de waardigheid van mensen en dieren, de kwaliteit van onze leefomgeving en de leefbaarheid van onze planeet. Een overheid die gelooft in de kracht van mensen, die inwoners vertrouwt, die de regie neemt waar dat nodig is, zodat alle Groningers bestaanszekerheid en gelijke kansen hebben. Zodat iedereen de vrijheid heeft om zichzelf te kunnen zijn. Dat is voor ons de essentie van wat een overheid zou moeten doen. Dat zijn de kernwaarden van onze coalitie.

Zeggenschap voor inwoners

Publieke regie voeren is wat ons betreft onlosmakelijk verbonden met meer zeggenschap voor inwoners, samen met maatschappelijke organisaties, ondernemers en het onderwijs. Niet met eenrichtingsverkeer vanuit de overheid. Zeggenschap over je eigen straat, buurt, wijk of dorp, over publieke voorzieningen die voor ons allemaal zijn, zou vanzelfsprekend moeten zijn. Zeker nu de uitdagingen waar we voor staan zo groot zijn, veel mensen zich niet door de overheid gezien voelen en polarisatie toeneemt.

Bestaanszekerheid en kansengelijkheid bieden

Om bestaanszekerheid en gelijke kansen te bewerkstelligen moet je ongelijk investeren. Daar gaan wij als coalitie vol op inzetten. Wij willen de kloof dichten die door onze gemeente loopt: de groeiende ongelijkheid in onze samenleving op het gebied van wonen, werkgelegenheid, onderwijs, inkomen, gezondheid en de energietransitie. We werken toe naar een sociale samenleving waarin iedereen gelijke kansen krijgt en iedereen kan meedoen. Waar we omkijken naar elkaar en waar de overheid er is voor inwoners. Juist in deze tijden van grote wereldwijde onzekerheid, waarin de effecten van de pandemie nog voelbaar zijn en waarin veel mensen naar Groningen komen die hun thuisland hebben moeten ontvluchten, is dat cruciaal.

Groningen groeit groen en eerlijk

Groningen groeit de komende jaren hard. De keuzes die wij als zesde gemeente van het land maken de komende jaren, over hoe wij omgaan met die groei, doen er écht toe. Ze zullen invloed hebben op Groningers, maar ook op het Noorden en op Nederland. Daarom gaan wij als coalitie actief en zorgvuldig regie voeren op ruimtelijke ordening. Wij kiezen voor groene en eerlijke groei: we bestrijden de klimaatcrisis door in te zetten op minder energieverbruik, meer duurzame energie en betaalbare woningen in veilige wijken en in de dorpen in de voormalige gemeenten Haren en Ten Boer. We kiezen voor groei van natuur en biodiversiteit en duurzame economische ontwikkeling. Daarnaast zetten we ons in voor een herbezinning op de relatie met natuur en dieren, een nieuw soort rentmeesterschap om Groningen leefbaar te houden voor de generaties na ons.

Samen vooruit

We willen samen met onze maatschappelijke partners de eigenwijze, creatieve Groningse pioniersgeest gebruiken om voorop te lopen in Nederland en Europa, zonder dat er mensen achterblijven. We gaan samen vooruit. Vooruit met het herstel van bevingsschade, het aanpakken van armoede en schulden, het terugwinnen en vergroenen van de openbare ruimte, met de wijk- en dorpsvernieuwing, met investeren in goede zorg en kansgelijkheid in het onderwijs. Vooruit met betaalbare woningen voor iedereen, een eerlijke energietransitie voor iedereen en met herstel van de biodiversiteit.

Dat is wat echt van waarde is. Het begint in Groningen.

Spoor 1:

Bestaanszekerheid bieden

Alle Groningers verdienen een fatsoenlijk inkomen, goed werk, een goede woning, goede zorg, gelijke kansen en een veilige en groene omgeving om in te leven. Iedereen verdient het bovendien om mee te kunnen doen in de samenleving. Dat zou een zekerheid moeten zijn die de overheid mensen biedt, een sociale basis waar iedereen op moet kunnen bouwen.

Armoede, schulden, werk en meedoen: tijd voor een doorbraak

Een fatsoenlijk inkomen

We willen mensen bestaanszekerheid bieden door fors te investeren in de bestrijding van armoede en van schuldenproblematiek. Dat begint met een fatsoenlijk inkomen. We doen dit voor de korte én de lange termijn. We willen dat over een generatie niemand meer in armoede leeft. Geen enkel kind zou in armoede moeten opgroeien. We gaan op de korte termijn verlichting bieden aan mensen met de laagste inkomens, door de individuele inkomstenstoeslag eerder toe te kennen, na twee jaar in plaats van na de vijf jaar die we nu hanteren. Ook gaan we de afvalstoffenheffing voor de laagste inkomens na twee jaar kwijtschelden in plaats van na drie jaar. Bij gemeentelijke aanbestedingen streven we naar een hoger minimumloon bij de aanbestedingspartners. We zijn positief over de voorgenomen verhoging van het minimumloon door het Rijk, maar we zijn voorstander van een verdere verhoging naar 14 euro per uur. Want werken moet lonen. Er zijn veel te veel mensen die werken maar toch in armoede leven, of mensen met een klein pensioen die niet of nauwelijks rondkomen. Soms weten mensen de overheid niet te vinden. Daardoor maken velen vaak geen gebruik van ondersteuningsregelingen waar ze wél recht op hebben. We moeten actief naar hen op zoek. We werken daarnaast verder aan het automatisch toekennen van regelingen die we als gemeente verstrekken om bureaucratische rompslomp te verkleinen. Zo willen we helpen om langdurige armoede en problematische schulden te voorkomen, een cruciaal onderdeel van de sociale basis die we onze inwoners willen bieden.

Langdurige armoede doorbreken

Mensen in armoede of met schulden zitten vaak in een complexe situatie waarin veel problemen spelen die elkaar versterken. Zo komen mensen in een negatieve spiraal terecht en dat zorgt voor veel stress. Daarom moet een doorbraak geforceerd worden. We investeren hier grootschalig in door een fonds te creëren waarmee wij die doorbraken kunnen forceren voor mensen in complexe situaties. Hiermee bieden we maatwerk en doen we wat op dat moment wat het meest nodig is om mensen vooruit te helpen, ook als dat onorthodoxe maatregelen zijn. We willen ook een pilot starten waarmee we forse langjarige investeringen doen in armoedebestrijding. Armoede die van generatie op generatie wordt overgegeven willen we doorbreken. We zijn ervan overtuigd dat deze manier van werken zichzelf terugverdient, niet alleen maatschappelijk, maar ook economisch. Daarvoor zijn de mogelijkheden nu nog beperkt, zeker voor gemeenten. Daarover gaan we in gesprek met de Rijksoverheid.

Problematische schulden voorkomen en bestrijden

Een deel van de huishoudens in onze gemeente heeft te maken met problematische schulden. Voorkomen is beter dan genezen, dus we verstevigen de gemeentelijke inzet op vroegsignalering van problematische schulden. Dat doen we door meer aanwezig te zijn in de wijken en dorpen, maar ook door de samenwerking met maatschappelijke partners te verbeteren.

We versterken de schuldhulpverlening voor mensen die al schulden hebben door een pauzeknop te introduceren, zodat mensen even op adem kunnen komen en we samen een plan van aanpak kunnen maken voor de toekomst. We gaan ook meer budgetbeheerders inzetten en we bieden jongeren perspectief door schulden te verlagen in ruil voor het volgen van onderwijs.

Wij vinden dat schulden geen verdienmodel mogen zijn. Helaas hebben we niet op alle factoren die schulden veroorzaken of het moeilijker maken om uit de schulden te komen invloed.

Voorbeelden zijn gokreclames of makkelijk verstrekte consumentenkredieten. Daarom gaan we bij het Rijk aandringen op het aan banden leggen hiervan. Ook blijven we ons inzetten voor minder marktwerking in de bewindvoering. Ook de enorm gestegen energiekosten zijn in toenemende mate verantwoordelijk voor armoede en schulden onder onze inwoners. Door het verduurzamen van woningen zorgen we niet alleen voor kwalitatief betere woningen, maar ook minder energieverbruik en zo voor lagere woonlasten. Ook dat helpt bij het bestrijden van problematische schulden.

Goed werk en meedoen

Werk is van groot belang voor een gelukkig leven. We gaan zoveel mogelijk mensen naar goed werk begeleiden en iedereen helpen om zich op hun eigen manier en niveau te kunnen ontwikkelen. Daarom gaan we door met het werk- en ontwikkelprogramma, dat de afgelopen jaren succesvol was. We zetten in op het snel weer aan het werk helpen van mensen in de bijstand. Daarbij gaan we uit van vertrouwen in onze inwoners. We willen experimenteren met vernieuwende manieren om mensen naar werk te begeleiden, maar daarvoor is meer wettelijke ruimte nodig. We gaan daarover in gesprek met het Rijk. Juist voor mensen die wat meer moeite hebben om terug te keren naar werk bieden we zoveel mogelijk maatwerk. We verkopen mensen geen ‘nee’ als ze een stap willen zetten naar een kansrijk beroep. We stimuleren ook het doen van vrijwilligerswerk. Voor sommige mensen is een reguliere baan net een stapje te ver. Voor hen is er de basisbaan, waarmee ze waarde toevoegen aan onze wijken en dorpen. De afgelopen jaren bleken de basisbanen een succes omdat mensen er gelukkiger van worden, zich weer deel van de samenleving voelen. De basisbanen zijn ook goed voor de kwaliteit en sociale samenhang van wijken en dorpen. We gaan daarom zo snel mogelijk van 50 naar 250 basisbanen, een flinke impuls. Deze mensen gaan aan de slag in en voor de wijken en dorpen, maar we willen met het maatschappelijk middenveld onderzoeken of ze ook in andere sectoren waarde kunnen toevoegen. Dit kunnen we niet alleen. Samenwerken met het Rijk is nodig en we blijven zoeken naar externe financieringskansen.

We zijn trots op de medewerkers van Iederz, een belangrijk deel van onze organisatie waar plek is voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Iederz verhuist in 2023 naar een nieuw onderkomen en groeit uit tot een leer- en ontwikkelbedrijf.

Socialer bouwen en wonen

Meer regie op wonen

De woningnood raakt heel Nederland maar op weinig plekken is de markt zo overspannen als hier. Iedereen heeft recht op een goede woning, maar de prijzen en de vraag zijn zo hoog dat veel mensen geen plek meer kunnen vinden in de gemeente. De Rijksoverheid begint sinds kort weer te sturen op volkshuisvesting en dat is hard nodig. Als gemeentebestuur pakken wij de regie in de ruimtelijke ordening en zetten we in op gemengde wijken, met meer sociale huur, betaalbare koop en groene, biodiverse en leefbare openbare ruimte. Daarbij houden we vast aan de principes van de compacte stad, waarbij we nieuwe woningbouw inbreiden in bestaand gebied en de groene ring rondom de stad behouden en versterken. Met woningbouwcorporaties zoeken we naar manieren om het binnenstedelijke bouwen te versnellen.

Deze coalitie gaat door met het ontwikkelen van grote woningbouwlocaties om de wooncrisis te bestrijden, zoals in Suikerzijde, Meerstad, De Held III, het Stationsgebied en Stadshavens. Dat doen we niet alleen, maar in samenwerking met de woningbouwcorporaties. Groningen is een gemeente van grote en

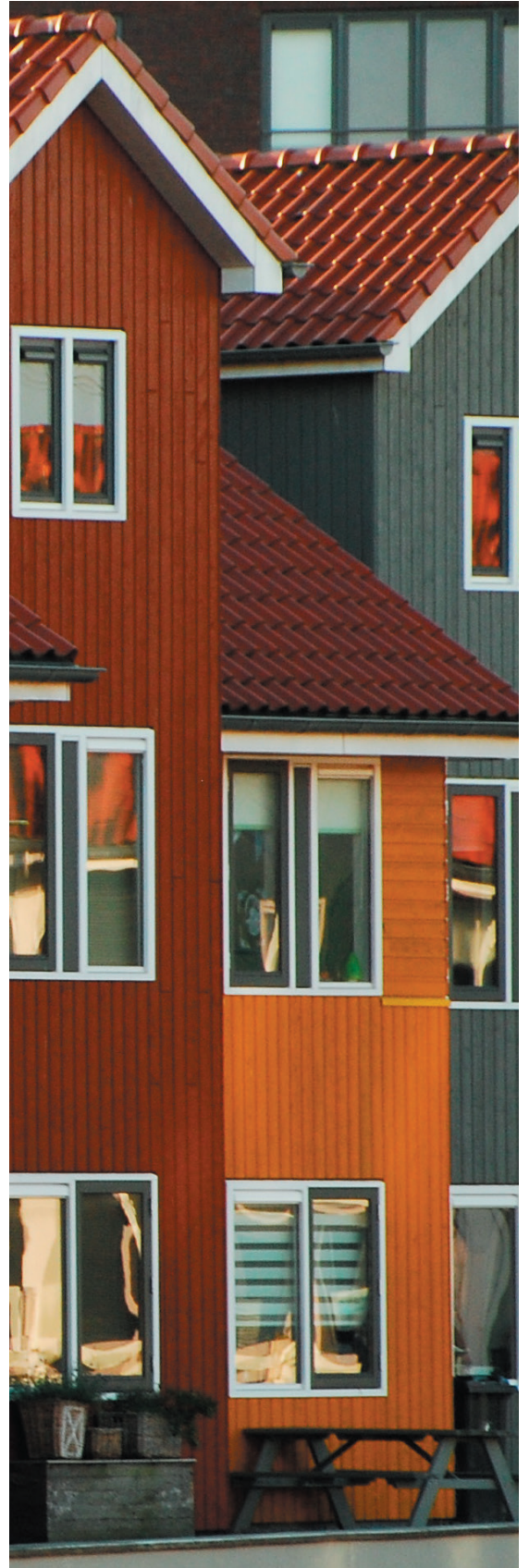
onaanvaardbare verschillen tussen inwoners; sociaaleconomische verschillen, maar ook verschillen in gezondheid en levensverwachting. Meer dan voorheen zetten wij daarom in op sociale huur en betaalbare koop, omdat wij volkshuisvesting als een kerntaak van de overheid zien. Concreet gaan we onder meer in Suikerzijde en Meerstad het aandeel sociale huur verhogen. In totaal gaat het om 2500 extra sociale huur- en betaalbare koopwoningen. Voor de bouw van betaalbare koopwoningen voor mensen met lagere middeninkomens richten we een publiek woonbedrijf op en geven we grond uit in erfpacht.

Een Gronings Woonbod

Met de woningbouwcorporaties blijven we nauw samenwerken, vooral in de aanpak van de wijkvernieuwingswijken en aan het versnellen van woningbouw. Samen stimuleren we ook in de hele gemeente gemengde wijken waar voor iedereen een plek is, of je nu jong of oud, arm of rijk bent. Ook een grootschalige verduurzamingslag van huizen en vergroening van de openbare ruimte maken deel uit van onze gezamenlijke ambities, net als het fundamenteel verbeteren van de kwaliteit van woningen. Een duurzaam huis is niet alleen nodig in de bestrijding van de klimaatcrisis, maar zorgt ook voor lagere woonlasten en meer woongenot. Om deze ambities te kunnen verwezenlijken is ook inzet van de Rijksoverheid nodig. Met de corporaties willen we daarom een Gronings Woonbod vormgeven. Daarmee gaan we samen optrekken richting Den Haag.

Een passende woning voor iedereen

We gaan voor een divers aanbod van woonvormen. Middenhuur moet weer betaalbaar worden en mag wat ons betreft niet meer kosten dan 900 euro per maand. We gaan ons inzetten voor meer woningen in dit segment. We willen dat zo doen, dat we tegelijkertijd bijdragen aan gemengde wijken en doorstroom vanuit sociale huurwoningen naar betaalbare huur. Ook hier zien wij een belangrijke rol voor de woningbouwcorporaties. Bouwen voor jongeren verdient prioriteit. We zetten in op een combinatie van wonen, werken en onderwijs op de Zernike Campus. We kiezen daarbij voor kwaliteit, natuurbehoud en duurzaamheid. We gaan ook een vervolg geven aan het programma BouwJong! waarmee jongerenhuisvesting werd gebouwd. We willen daarbij de doelgroep verbreden naar starters en de nadruk leggen op gemeenschappelijke voorzieningen, omdat die van groot belang zijn voor sociale samenhang. Die samenhang is van minstens zo groot belang bij het realiseren van passende woningen voor ouderen, bijvoorbeeld in de vorm van hofjes. We zetten ook in op meergeneratiewoningen en premantelzorgwoningen. We gaan verder de Woonzorgvisie die de gemeenteraad heeft vastgesteld uitvoeren, want iedereen die zorg nodig heeft, verdient een passend thuis. We zetten ons daarnaast ook in voor alternatieve woonvormen.

Omdat een dak boven je hoofd een basisbehoefte is, investeren we in een goede winteropvang voor daklozen. Ook geven we verder vorm aan een toekomstbestendige opvang voor dak- en thuislozen, of ze nou jong of oud zijn.

Groningen is van ons allemaal

De gemeente is van ons allemaal, maar een groot deel van de woningen is in handen van een selecte groep. Dat is onwenselijk. Het heeft negatieve gevolgen voor de leefbaarheid in onze wijken, bijvoorbeeld door slecht onderhouden woningen en toenemende overlast. Het vermindert zo de sociale cohesie en is ook slecht voor de betaalbaarheid van woningen, zodat starters geen kans krijgen. De opkoopbescherming die nu al geldt bij het kopen van een huis met een WOZ-waarde van tot en met 305.000 euro willen we daarom verbreden door ook woningen met een hogere WOZ-waarde daar onder te laten vallen. Woningverhuurders die huurders in slecht onderhouden huizen laten wonen, pakken we harder aan. Speciale aandacht gaat naar uitbuiting van internationale studenten, die vaker in slechte woningen worden gehuisvest en last hebben van discriminatie op de woningmarkt. We gaan de pandjesbrigade versterken, meer handhaven op de verhuurdersvergunning en de zelfbewoningsplicht behouden. We gaan intensiever gebruikmaken van onze bevoegdheden uit de Wet Bestuurlijke Integriteitsbeoordeling Openbaar Bestuur (Bibob) om criminele investeerders van onze woningmarkt te weren.

Schadeherstel, versterking en perspectief in het bevingingsgebied

Een mooie nieuwe toekomst

Inwoners die schade hebben door mijnbouw en aardbevingen, wiens huis versterkt moet worden, of wiens dorp vernieuwd zal worden, verdienen een lokale overheid die pal voor ze staat. Inwoners van onze gemeente staan te vaak voor een dichte deur bij het Rijk. Dat is onacceptabel en wij zullen het Rijk scherp blijven aanspreken op haar verantwoordelijkheid.

Veel mensen ervaren fysieke en emotionele schade, versterkt door een wirwar van plannen, brieven, niet-nagekomen beloften en betrokken partijen. De bevingingsproblematiek loopt dwars door dorpen en straten. Het is aan ons om naar onze inwoners te luisteren en ze bij te staan. Het team Versterken en Vernieuwen, de aardbevingencoaches (ook voor kinderen) en Stut en Steun spelen hierin een belangrijke rol. Mensen moet recht worden gedaan, tegelijkertijd kunnen wij geen wonderen beloven.

Er is jarenlang aan Groningen verdiend. Het is dus niet meer dan normaal dat de gaswinning zoals beloofd zo snel mogelijk wordt beëindigd én schadeafhandeling en versterking rechtvaardig verlopen. Groningen verdient een mooie nieuwe toekomst.

Groningen veiliger voor iedereen

We zetten in op een nog veiliger Groningen. We bestrijden ondermijning, zetten in op toezicht en handhaving in dorpen en wijken, waarbij we in samenhang inzetten op preventie én op repressie. Zo willen we de kraan dichtdraaien, niet alleen maar dweilen. We ondersteunen sekswerkers en helpen mensen met onbegrepen gedrag.

Ondermijning krachtiger bestrijden

We investeren extra in bestrijding van ondermijnende criminaliteit, zoals witwassen, mensenhandel en arbeidsuitbuiting, door aan de slag te gaan met de aanbevelingen uit het recent verschenen rapport van Tops en Van der Torre. De vermenging van de onderwereld met de bovenwereld is een zeer zorgwekkende ontwikkeling, die onze rechtsstaat in de kern bedreigt, ook hier in Groningen. Ondermijning is ook zeer schadelijk voor ons economisch klimaat. Samen met ondernemers en inwoners willen wij werken aan de bestrijding van ondermijning en andere vormen van criminaliteit, zoals cybercrime en drugsgelateerde criminaliteit.

Veilig leven en opgroeien in je eigen buurt

Mensen moeten zich veilig kunnen voelen in hun eigen buurt. Daarvoor zorgen is een kerntaak van de overheid en vanzelfsprekend onderdeel van de sociale basis die we willen bieden. We trekken daarom extra geld uit voor toezicht en handhaving, zodat we als gemeente zichtbaar en benaderbaar zijn in de buurten waar dat extra nodig is. Kinderen verdienen een leefomgeving waarin ze zorgeloos kunnen buitenspelen en veilig kunnen opgroeien. Om jongeren op het rechte pad te houden én perspectief te geven, investeren we in jeugdboa's, jongeren- en opbouwwerkers, in toegankelijke voorzieningen, bereikbare hulp via de WIJ-teams en zeggenschap over je eigen wijk of dorp. De aanpak van wapenbezit onder jongeren en overlast door problematische jeugdgroepen zetten we door.

In ons veiligheidsbeleid als geheel zien wij het inzetten van cameratoezicht als een zwaarwegend middel, dat alleen weloverwogen en als sluitstuk van onze aanpak wordt ingezet. Extra aandacht hebben we voor de veiligheid van vrouwen, omdat zij bovenmatig vaak slachtoffer worden van huiselijk geweld en zelfs moord. We versnellen ook onze aanpak van huiselijk geweld en in gezinssituaties waarin daarvan sprake is hebben we extra aandacht voor het welzijn van huisdieren. We zetten extra in op suïcidepreventie, met specifieke aandacht voor jongeren.

De komende periode gaan we voor een veilige jaarwisseling voor iedereen. We reserveren jaarlijks budget voor oud & nieuw-activiteiten in de wijken en dorpen en bereiden ons daarmee voor op een landelijk vuurwerkverbod.

Hulp en ondersteuning van sekswerkers

Sekswerkers blijven we ondersteunen. Extra hulp bieden we aan uittrekkers, bijvoorbeeld in de vorm van steun voor het Overweeghuis, waar vrouwen die vastlopen in de prostitutie tijdelijk opgevangen worden, een plek om tot rust te komen en te werken aan hun toekomst.

Mensen met onbegrepen gedrag beter helpen

Niemand met onbegrepen gedrag mag tussen wal en schip vallen, maar er zijn gevallen waarin mensen niet de juiste hulp krijgen. Daarom maken we met de betrokken (zorg)instanties en de politie een samenhangende aanpak. Daar investeren we extra in.

Spoor 2:

Groningen groeit groen en eerlijk

Onze gemeente wordt gekenmerkt door ruimte, prachtige natuur en weidse landschappen in de nabijheid van een compacte stad in het hart van de metropoolregio Groningen. Groningen groeit hard, en blijft dat doen. Naar verwachting heeft Groningen over 10 tot 15 jaar zo'n 250.000 inwoners. Die groei vangen we op in de bestaande stad. Dat stelt ons voor grote uitdagingen, want de mooiste gemeente van Nederland zijn we niet vanzelf. We moeten zorgvuldig omgaan met de schaarse ruimte die we hebben. In die ruimte moet veel gebeuren. We willen een betaalbaar en duurzaam thuis voor iedereen in onze dorpen en wijken, met goede en nabije voorzieningen. Tegelijkertijd willen we ook groene openbare ruimte die voor iedereen toegankelijk is en bestand tegen het veranderende klimaat. We willen duurzame energie opwekken en meer en biodiversere natuur. Ook is het nodig de economie in onze gemeente toekomstbestendig te maken. In samenwerking met ondernemers investeren we hierin. Om dit allemaal tegelijkertijd mogelijk te maken en te zorgen dat iedereen mee kan doen is een overheid nodig die scherp stuurt, die keuzes maakt. Alleen zo kunnen we groener en eerlijker groeien.

De openbare ruimte herwinnen

De openbare ruimte is voor alle inwoners. We willen een groene, biodiverse openbare ruimte, die bestand is tegen de veranderende weersomstandigheden en waar ook ruimte is voor leven en ondernemen en waarin iedereen zich makkelijk kan verplaatsen. We leven het VN-Verdrag Handicap na en blijven werken aan een toegankelijke gemeente voor iedereen. Iedere Groninger heeft binnen een korte afstand toegang tot groen, zoals parkjes, buurtmoestuintjes en beschaduwde bankjes. De openbare ruimte raakt aan wonen, energietransitie, klimaatadaptatie, ecologie, economie, mobiliteit, sport en recreatie, beheer en onderhoud. Daarom wegen wij al deze belangen in samenhang af. We maken gebruik van de Ontwerpleidraad Leefkwaliteit Openbare Ruimte, zoals die door de gemeenteraad is vastgesteld.

We koesteren de levendigheid van evenementen en terrassen in de openbare ruimte. Wij geven ruimte, maar sturen ook scherp op de grenzen van de balans in de openbare ruimte. We verwachten van ondernemers dat ze daarin maatschappelijke verantwoordelijkheid nemen. Wie winst maakt met behulp van de openbare ruimte, mag daar best iets voor terugdoen. Daarom zijn we voor een progressieve precariobelasting: wie minder openbare ruimte gebruikt, betaalt minder, wie meer gebruikt, betaalt naar verhouding meer. De sterkste schouders dragen zo de zwaarste lasten. Reclame is belastend voor de openbare ruimte. We voeren daarom een reclamebelasting in, die we de komende periode nader gaan uitwerken.

Een eerlijke energietransitie

Groningen koploper CO2-neutraal in 2035

De klimaatcrisis is wereldwijd volop zichtbaar: droogte met als gevolg mislukte oogsten, drinkwatertekorten, maar ook stormen, overstromingen en hittegolven. Onze huidige manier van leven is niet houdbaar. Om te zorgen dat onze planeet leefbaar blijft, voor mens en dier, moeten overheden wereldwijd nu maatregelen nemen. Wij nemen onze verantwoordelijkheid door publieke regie te voeren op de energietransitie, omdat het van cruciaal belang is voor het welzijn van onze inwoners. De markt alleen kan het niet oplossen. Samen met onze partners werken we verder aan de verduurzaming van Groningen zodat we in 2035 volledig CO2-neutraal zijn. Onze prioriteit ligt bij besparen, want wat je niet verbruikt, hoeft je ook niet

op te wekken. De resterende energie die we in 2035 gebruiken is afkomstig van hernieuwbare bronnen. Met CO₂-neutraal 2035 lopen we voorop in Nederland en Europa, Brussel bevestigde dit onlangs door Groningen te selecteren als 1 van de 100 deelnemers aan de Europese missie 'Climate-neutral Cities'. De energietransitie doen we samen met inwoners, organisaties en bedrijven. Dat hier al hard aan gewerkt wordt, blijkt uit de vele initiatieven in onze dorpen en buurten, bedrijven die zonnepanelen op hun daken leggen en bedrijvenverenigingen die de krachten bundelen om stappen te zetten. Met de uitvoering van de beleidskaders 'Zonneparken' en 'Zon op daken' stimuleren en ondersteunen wij dit.

Inzet op noordelijke wijken

We zien aan de hoge energierekeningen dat de energietransitie nog te veel voorbehouden is aan mensen die dat kunnen betalen, terwijl iedereen mee zou moeten kunnen doen; de energietransitie moet inclusief zijn. Energiearmoede is een groeiend probleem voor inwoners, vooral in de noordelijke wijken.

De komende jaren zetten we extra in op het terugdringen van de energiearmoede. We zetten stevig in op geld uit het klimaatfonds van het Rijk en op het binnenhalen van Europese gelden. Met WarmteStad breiden we het warmtenet verder uit in het Noordwesten van de stad. Daarbij doen we slim dingen tegelijk met de wijkvernieuwing, de uitvoering van de Mobiliteitsvisie en de Ontwerpleidraad Leefkwaliteit Openbare Ruimte. Via ons Energieloket en Groningen Werkt Slim helpen we onze inwoners en ondernemers met advies voor het verduurzamen van hun woning of bedrijfspand.

We doen het zelf: zonneparken en windturbines in eigen beheer

We houden publieke regie op de energietransitie door naast het publiek warmtebedrijf WarmteStad, ook grote zonneparken en windturbines in eigen beheer te ontwikkelen en te exploiteren. Dit doen we in samenwerking met omwonenden die zich al dan niet verenigd hebben in energiecoöperaties. Het vereist dat we investeren, maar zorgt er ook voor dat de opbrengsten, na een eerlijke verdeling met de omwonenden, terugvloeien in ons Fonds Energietransitie. Dat geld zetten we vervolgens in om verder te verduurzamen en de uitstoot terug te dringen. Landschappelijke waarden en het versterken van natuur en ecologie is bij dit alles van groot belang. Participatie van inwoners is cruciaal om te komen tot een energietransitie die zoveel mogelijk draagvlak heeft. Om het doel van CO₂-neutraal 2035 te bereiken is aanzienlijk meer duurzame opwek nodig. We voeren daarom een windverkenning uit, conform het raadsvoorstel Uitkomsten Windverkenning uit 2021.

Gemeentelijk energiebedrijf

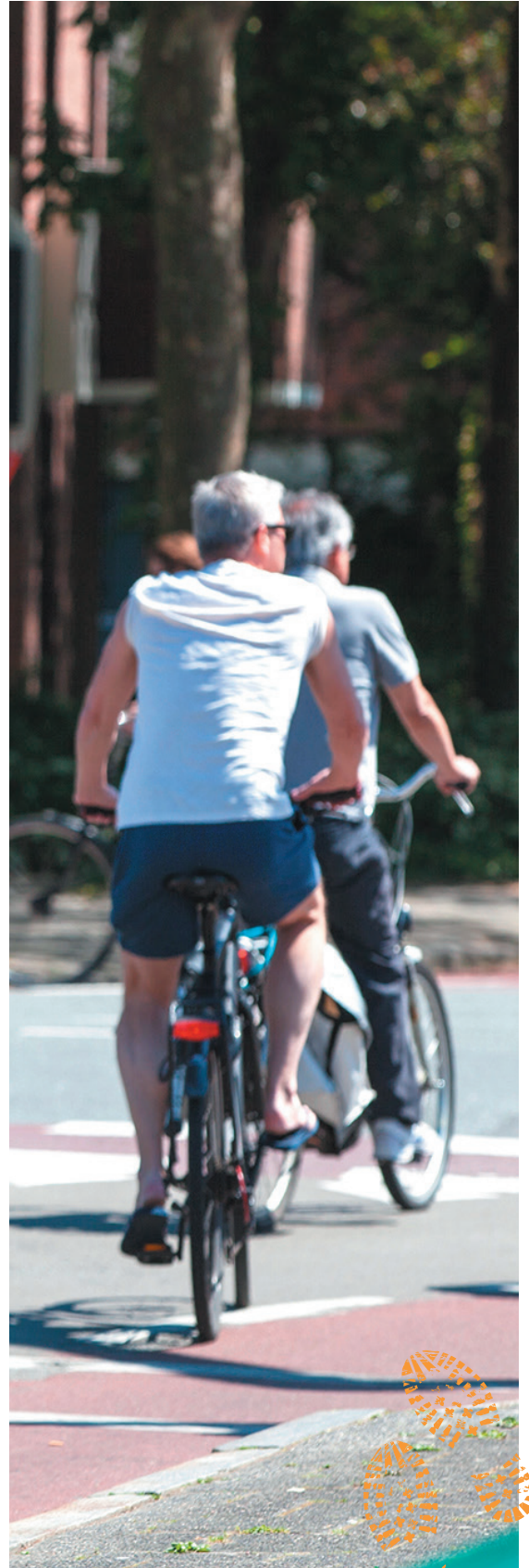
We zetten een gemeentelijk energiebedrijf op. Daarin brengen we een groot deel van onze inzet en activiteiten voor de energietransitie onder. Zo versterken we onze regierol met als doel een maximaal maatschappelijk resultaat. Fondsen en subsidies die we ontvangen, brengen we onder in het energiebedrijf. Hiermee investeren we verder in de energietransitie. Ook het Fonds Energietransitie is hier onderdeel van. De komende jaren ontwikkelen we het gemeentelijk energiebedrijf verder. Als gemeente dragen we ook via de verduurzaming van ons eigen vastgoed bij aan de energietransitie. We geven het goede voorbeeld door gemeentelijke gebouwen energieneutraal te maken, door ze bijvoorbeeld goed te isoleren en te voorzien van zonnepanelen of Warmte-Koude opslag. We presenteren een geactualiseerde versie van de huidige Routekaart 2035, die we samen met verschillende organisaties opstellen.

Voedseltransitie

Het recent verschenen Klimaatrapport van het IPCC roept op tot een verregaande transformatie van systemen die ten grondslag liggen aan onze economie, zoals energie, industrie, transport en landbouw. De overstap naar een ander voedselsysteem, waarin de productie en consumptie van plantaardige eiwitten centraal staan, is van groot belang, ook voor de biodiversiteit. Deze voedseltransitie is een belangrijke opgave waar wij ons de komende jaren voor inzetten. We streven daarom naar een meer extensieve landbouwsector, een kringloop van voedingsstoffen en mineralen die op lokaal en regionaal niveau in balans is en niet resulteert in structurele overbemesting van landbouwgrond, met minder gebruik van gif en het lozen van voedingsstoffen in de natuur. We willen een sector die duurzaam verbonden is met het landschap en de natuur. Voor zover het past binnen de bevoegdheden en mogelijkheden die wij hebben als gemeente, stimuleren en ondersteunen wij boeren bij de overstap naar bijvoorbeeld biologische akkerbouw en activiteiten binnen de vrijetijdseconomie. Daarin werken we samen met het Rijk en de provincie. Om deze beweging naar nieuwe ontwikkelingen mogelijk te maken, gebruiken we het Omgevingsplan voor zover mogelijk.

Koploper in eiwit- en voedseltransitie

Groningen wil gezamenlijk met kennisinstellingen, bedrijven en medeoverheden in de regio koploper worden in de eiwit- en voedseltransitie. Hieraan werken we samen binnen het Akkoord van Groningen. Daarnaast voeren we de door de raad vastgestelde voedselagenda uit. We streven naar een voedingspatroon met meer plantaardige en minder dierlijke eiwitten. Door gezond eten te stimuleren verkleinen we gezondheidsverschillen tussen inwoners en wijken. Verleiding en bewustwording zijn belangrijk om mensen te stimuleren meer groente en fruit te eten en vaker te kiezen voor plantaardige alternatieven in plaats van vlees. Kinderen laten we via scholen op aansprekende manier kennis maken met hoe lekker en gezond plantaardig eten is, dit doen we met Natuur- en Duurzaamheidseducatie. We koesteren de sociale voedselinitiatieven die onze gemeente rijk is. Ze zorgen voor gezond eten én onderlinge verbondenheid in buurten en dorpen. Ze versterken de sociale basis. We ondersteunen deze inwonersinitiatieven in Stad en Ommeland en intensiveren dit de komende periode. We werken samen met supermarkten en horeca om de keten van productie tot consument zo kort mogelijk te maken.

Duurzame mobiliteit

Mobiliteit is onlosmakelijk verbonden met ons dagelijkse leven van werken, studeren, winkelen, ontspannen, ontmoeten, spelen, cultuur beleven en sporten en daarmee met de kwaliteit van onze openbare ruimte. Groningen is een fietsgemeente bij uitstek en met ons duurzaam openbaar vervoer lopen we voorop. De komende periode starten we met de uitvoering van de Mobiliteitsvisie die de gemeenteraad heeft vastgesteld. Deze visie geeft een duidelijke richting waar we in 2040 willen zijn. Groningen krijgt nog meer ruimte voor fietsers en voetgangers, minder autoverkeer in en tussen de wijken en een beter gebruik van de ringwegen.

De komende periode werken we aan een nieuwe fietsstrategie.

Van verkeersruimte naar leefruimte

Met de uitvoering van de Mobiliteitsvisie maken we de stap van verkeersruimte naar leefruimte.

We brengen de komende jaren op meerdere wegen de maximumsnelheid voor autoverkeer terug van 50 naar 30 kilometer per uur en richten daarbij de straten anders in. Hierin loopt Groningen landelijk voorop samen met Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht. Omdat we niet alles in een keer kunnen aanpakken, kiezen we ook voor laagdrempelige creatieve oplossingen om straten anders in te richten. Dat kan al veel verschil maken voor inwoners die last hebben van hardrijdende auto's. Ook faciliteren we inwoners die het initiatief nemen om tijdelijk hun straat als Leefstraat in te richten. We herwinnen openbare ruimte in onze wijken en dorpen door de dominantie en het ruimtegebruik van de auto te verkleinen.

We stimuleren deelmobiliteit en elektrisch vervoer zodat we de CO₂-uitstoot terugdringen.

Met een stevige ambitie op duurzame mobiliteit maken we onze gemeente schoner, duurzamer en ook voor de toekomst goed bereikbaar. Goede busverbindingen zijn daarin van groot belang.

Vanuit de visie 'Ruimte voor Zero emissie Stadslogistiek' werken we toe naar een emissievrije binnenstad in 2025, waardoor de leefbaarheid en luchtkwaliteit significant toenemen. De Diepenring met Dudok aan het diep wordt groener en toegankelijker voor fietsers en voetgangers. We vinden verkeersveiligheid belangrijk. We investeren in veilige, toegankelijke fietspaden om kwetsbare verkeersdeelnemers te beschermen. Een veilige schoolomgeving bevorderen we door Schoolstraten, waarbij de schoolomgeving tijdelijk wordt afgesloten voor gemotoriseerd verkeer.

Werken aan de Ringweg is investeren in leefbaarheid

Veel mensen uit de stad en regio maken gebruik van de auto voor bijvoorbeeld woon-werkverkeer.

De ringwegen zijn daarom van groot belang voor de bereikbaarheid en doorstroming van het verkeer.

Een goed gebruik van de ringwegen draagt bij aan de leefbaarheid van onze gemeente omdat het zorgt voor een afname van sluipverkeer in en tussen de wijken. Met onze samenwerkingspartners werken we de komende tijd verder aan de ombouw van de zuidelijke ringweg waarmee we de bereikbaarheid, de doorstroming en de leefbaarheid verbeteren. In samenwerking met de provincie zijn de voorbereidingen gestart voor het project Ring West Verbindt. Een verdiepte westelijke ringweg vinden we noodzakelijk om de woningbouwopgave in de Westflank te realiseren en de verbinding tussen de wijken Vinkhuizen en Paddepoel te realiseren. Het project Ring West Verbindt heeft een integrale ruimtelijke opgave waarin mobiliteit, leefbaarheid, klimaatadaptatie en groen samenkomen. We zijn voor Ring West Verbindt afhankelijk van de versnellingsafspraken woningbouw die met het Rijk gestart zijn.

Een van de beoogde inprikkers naar de ringweg is de Oosterhamrikzone. Hiervoor maken we een Voorlopig Ontwerp conform het aangenomen raadsvoorstel, waarbij het belangrijk is dat de busroute en de fietsroute goed worden ingepast. Bij dit ontwerp betrekken wij de bewoners van omliggende wijken en andere belanghebbende partijen. De Ontwerpleidraad Leefkwaliteit Openbare Ruimte levert ons de handvatten voor de uitwerking voor zowel de Oosterhamrikkade als de nieuwe busroute.

Schaalsprong toekomstbestendig OV en snellere treinverbindingen

Om de groei van de gemeente op te vangen is een schaa sprong in het Openbaar Vervoer nodig. Samen met de provincie stellen we daarom een OV Routekaart op waarmee we richting geven aan de ontwikkeling van een toekomstbestendig OV voor stad en regio. Met onze partners zetten wij ons in voor de realisatie van het Deltaplan voor het Noorden en een snellere treinverbinding tussen de Randstad en het Noorden. De Lelylijn is zowel goed voor de brede welvaart in het Noorden, als voor de randstad en opent ook deuren naar een snellere verbinding met Noord-Duitsland en op de langere termijn Scandinavië.

Natuurwaarden en stedelijke ontwikkeling

Wij erkennen de intrinsieke waarde van mens, dier en natuur, hun onderlinge afhankelijkheid en daarmee ook de waarde van biodiversiteit. De verscheidenheid aan plant- en diersoorten is niet alleen prachtig, maar ook belangrijk om door te kunnen geven aan toekomstige generaties. Natuur is geen luxe, maar een investering in de toekomst waarvan de waarde niet in geld uit te drukken is. Ondertussen groeit onze gemeente in inwoneraantal, bedrijvigheid en mobiliteit. Die stedelijke ontwikkeling zet spanning op het behouden en versterken van de natuur en biodiversiteit.

Onze inwoners verdienen wijken met veel en toegankelijk groen. Een groene omgeving is gezond en broodnodig om ons aan te passen aan het veranderende klimaat. Ook de dieren die in onze gemeente leven, geven we meer ruimte. Wij investeren in duurzaam en natuurinclusief bouwen met oog voor natuurbehoud en biodiversiteit. Daarom bouwen we groene en waterrijke wijken zoals Meerstad en Suikerzijde. Stedelijke ontwikkeling en de versterking van biodiversiteit gaan hand in hand. Hier maken we stevig werk van de komende periode.

De beperkte uitwijkmogelijkheden voor veel dieren gecombineerd met terecht strenge wet- en regelgeving maken het niet mogelijk om binnen lopende gebiedsontwikkelingen zoals de Suikerzijde bestaande natuur te beschermen. We willen ervoor zorgen dat dat in de toekomst niet meer kan gebeuren en gaan daarom de komende jaren flink investeren in het vergroten en borgen van voldoende leefgebieden voor verschillende dieren zoals vleermuizen. We kijken naar financiering uit externe fondsen.

Versterking gemeentelijk ecologische structuur

De gemeentelijk ecologische structuur (GES) krijgt een update, wordt versterkt en vormt een belangrijk kader om te zorgen dat de groei van onze gemeente én natuurbehoud op een goede manier vorm krijgen. De GES beschouwen we als een kraamkamer die onze gemeente weer van meer flora en fauna kan voorzien. We voeren publieke regie op natuur, landschap en biodiversiteit door gebieden aan te wijzen en waar mogelijk aan te kopen. Op deze manier voegen we ecologisch hoogwaardige natuur toe.

We breiden het bloemenmengsel 'nectar onder het maimes' uit om te zorgen voor bijen, vlinders en andere bestuivende insecten. We hanteren op meer plekken ecologisch beheer. We werken verder aan het herstel van de oude Hunzelooop. Naast ecologische versterking in het algemeen, kiezen we voor behoud van een aantal gebieden zoals ze zijn. Dit geldt voor het Driebondsbos en het naastgelegen Rietland, waar het Skillspark ingepland stond. Dat betekent dat de hier geplande woningen ergens anders zullen worden gerealiseerd.

Een groen platform: samenwerken met natuurorganisaties

We nodigen natuurorganisaties uit om mee te denken in het vormgeven van robuuste groene, natuurrijke gebieden in onze gemeente. De samenwerking met deze organisaties willen we opzetten in een groen platform. Het manifest Groningen Groen blijft onverminderd van kracht. Met een intensievere samenwerking betrekken we natuurorganisaties beter bij ruimtelijke ontwikkelingen om zo samen te bouwen aan natuur, landschap, biodiversiteit én ruimte om te wonen.

Klimaatbestendige dorpen en wijken

Door klimaatverandering hebben we te maken met extremer weer zoals hitte, droogte en hevige regenbuien met als gevolg wateroverlast. Naast dat we de uitstoot van broeikasgassen verminderen, moeten we ons aanpassen aan het veranderde klimaat omdat het effect heeft op de kwaliteit van leven in onze dorpen en wijken. We willen dat het prettig en aangenaam leven is in onze gemeente en daarom richten we de openbare ruimte klimaatadaptief in. We planten extra bomen, vergroenen pleinen, straten en stenige ruimtes. Bij werkzaamheden die we doen, bijvoorbeeld bij de aanleg van het warmtenet, maken we waar mogelijk de straat ook gelijk klimaatbestendig. Toekomstige nieuwbouwwijken richten we klimaatadaptief in.

Groenparticipatie in noordelijke wijken

Een klimaatbestendig Groningen bereiken we samen met bewoners, bedrijven en onze kennisinstellingen. Om te zorgen dat iedereen mee kan doen, verstrekken we de subsidies voor Groenparticipatie met voorrang in de noordelijke wijken. Wij gaan de uitvoeringsagenda Klimaatbestendig Groningen 2020-2024 voortvarend uitvoeren, want in 2050 wil de gemeente Groningen klimaatbestendig zijn. Meer groen toevoegen speelt bij klimaatadaptatie een belangrijke rol. Met het Groenplan Vitamine G geven we een grote impuls aan de vergroening van de gemeente. We werken samen met andere gemeenten, waterschappen en de provincie op het gebied van klimaatadaptatie. Dit doen we vanuit de regionale adaptatiestrategie waarmee we inzetten op het verkrijgen van de landelijke 'impulsmiddelen'.

Dieren

Net als mensen hebben dieren bewustzijn, kunnen ze op complexe manieren met elkaar communiceren, gaan ze relaties aan en vormen gemeenschappen. We beschouwen hen dan ook als medebewoners van onze gemeente. Het massaal sterven en uitsterven van dieren wereldwijd, maakt dat we zoeken naar betere manieren om met ze om te gaan. De Nota Dieren die door de gemeenteraad is vastgesteld voeren we daarom verder uit. Waar mensen en dieren elkaar in de weg zitten, kiezen we voor diervriendelijke oplossingen in plaats van het wegvangen of doden, tenzij het niet anders kan. We zetten vooral in op preventie en voorlichting, niet alleen vanwege het diervriendelijke karakter daarvan, maar ook omdat dit het meest effectief is.

We hanteren een voorkeursbeleid voor evenementen zonder dieren. Voor vergunningsaanvragen voor evenementen met dieren, geldt dat we deze toetsen aan dierenwelzijnseisen. Voor zover we mogelijkheden hebben om de jacht in te perken, gebruiken we die. Dat doen we door jachtrechten op onze eigen gronden niet te verlengen en geen nieuwe pachtcontracten af te sluiten met jagers. Voor beheerjacht geldt dat we daar op onze gronden geen toestemming voor geven. Als zich een situatie voordoet waarin beheerjacht toch nodig lijkt, zal per geval door het college zelf een besluit worden genomen.

We willen als gemeente dierenleed verkleinen en dieren zoveel mogelijk ruimte geven. Er zijn de laatste jaren steeds meer aanwijzingen dat vissen pijn en stress kunnen ervaren. We kijken of we in ecologische gebieden het vissen kunnen beperken. Vogels mogen niet verstrikt raken in achtergelaten vislijnen, overlast in gemeentelijk groen gaan we dan ook tegen.

Van economische groei naar brede welvaart

Samenwerken aan brede welvaart

Groningen groeit en dat geldt ook voor onze economie. De Groningse economie speelt een hoofdrol in onze regio en kan van grote betekenis zijn voor brede welvaart in het Noorden, maar ook in Nederland als geheel, Noord-Duitsland en op de lange termijn tot in Scandinavië. We werken samen met ondernemers aan een toekomstbestendige economie. Economische groei is voor ons geen doel op zich. Het leven van onze inwoners is niet in economische kengetallen te vatten. Een omslag in ons economisch denken en doen is nodig. Wij zetten daarom in op vergroting van de brede welvaart. Dit gaat naast economische ontwikkeling over gezondheid van onze inwoners, de kwaliteit van het onderwijs, de staat van het milieu, klimaat en onze leefomgeving, sociale cohesie, persoonlijke ontplooiing en veiligheid.

We versterken economische sectoren die zich sterk ontwikkelen en bijdragen aan die brede welvaart, zoals digitalisering & ICT en de gezondheidseconomie waar we in Groningen al sterk in zijn.

Ook de voedseltransitie krijgt prioriteit, net als de energietransitie. Daar liggen grote kansen voor de werkgelegenheid in de gemeente en in de regio. In Europa lopen we als Noord-Nederland bijvoorbeeld voorop in de waterstofeconomie, die een belangrijke bijdrage gaat leveren aan de energietransitie.

Op deze belangrijke thema's blijven we gezamenlijk inzetten met onze partners in Noord-Nederland en via het Akkoord van Groningen, waarin we samenwerken met Groningse onderwijsinstellingen, ondernemers, het UMCG, Martini Ziekenhuis en de provincie.

Met al deze samenwerkingspartners willen we komen tot een noordelijke toekomstagenda voor brede welvaart, waarmee we samen willen optrekken naar Den Haag en Brussel. In deze agenda willen we naast economische thema's ook woningbouw en onderwijs & arbeidsmarkt meenemen. Een belangrijke voorwaarde voor meer brede welvaart in het Noorden is een betere verbinding tussen het Noorden en de randstad. Daarom is het van groot belang dat het Deltaplan voor het Noorden wordt gerealiseerd.

Het fundament van de Groningse economie

Onze economie kent grote bedrijven en belangrijke kenniscentra, maar ook veel midden- en kleinbedrijven die bij Groningen horen en het fundament van onze economie zijn. Zij zorgen voor veel werkgelegenheid. Tijdens de pandemie hebben veel ondernemers het zwaar gehad. Via onze economische agenda en het continueren van het herstelprogramma Groningen Vooruit investeren we in advies en ondersteuning aan ondernemers. Dat is juist nu noodzakelijk in deze tijden van wereldwijde onzekerheden en grote transitie waarin bedrijven mee moeten bewegen en dat vaak ook willen. Extra aandacht geven we aan sociaal ondernemers die met hun bedrijf bijdragen aan het oplossen van maatschappelijke, sociale of milieuproblemen.

We willen in de binnenstad en in de wijk- en dorpscentra, plekken die maatschappelijk grote waarde hebben, ondernemers ruimte blijven geven. We investeren ook, bijvoorbeeld in Ten Boer in vernieuwing van het Koopmansplein. Dark stores, de distributiepunten van flietsbezorgers, willen we weren uit onze levendige centra. Omdat we van mening zijn dat er ook ruimte moet zijn voor rust en bezinning, behouden we de zondagochtendrust in onze gemeente.

De groenste bedrijventerreinen van Nederland

Groningse bedrijventerreinen willen we samen met ondernemers vergroenen, biodiverser maken en verduurzamen. We zien bij ondernemers een grote bereidheid om daar zelf in te investeren. Het Ondernemersfonds Groningen, dat we blijven co-financieren, is daar een mooi voorbeeld van. We willen samen werken aan de groenste en duurzaamste bedrijventerreinen van Nederland. We gaan niet in op aanvragen voor nieuwe grootschalige datacenters.

Het kabinet gaat in 2025 zonnepanelen op nieuwe bedrijfspanden verplichten. Ook wil het kabinet de maatregelen aanscherpen voor bestaande bedrijfspanden, zodat ook hier meer zonnepanelen op gelegd gaan worden. Naar verwachting worden gemeenten in staat gesteld om dit uit te voeren. We doen dit in overleg met de bedrijvenverenigingen, conform het beleidskader 'Zon op daken'.

Op naar een volledig circulaire economie

We streven naar een volledig circulaire economie, in alle sectoren, omdat het nodig is om binnen de grenzen te blijven van wat onze planeet aankan én binnen de grenzen van wat maatschappelijk verantwoord is. Ondernemen met impact geven we daarom prioriteit in ons beleid. We geven zelf het goede voorbeeld door circulair en maatschappelijk verantwoord in te kopen. Door bijvoorbeeld een eerste belangrijke klant te zijn voor Groningse bedrijven die een circulair product ontwikkelen, kunnen we actief bijdragen aan de omslag die in de economie gemaakt moet worden. We bevorderen de participatie en bewustwording van inwoners rondom het thema circulariteit. We stimuleren repaircafés, waar inwoners hun defecte apparaten of spullen kunnen laten of leren repareren, zodat producten zo lang mogelijk meegaan. We ondersteunen streekmarkten, tweedehands- en kringloopwinkels, weggeefwinkels en weggeefkastjes. We stimuleren ook lokaal ondernemerschap, start-ups en scale-ups door in te blijven zetten op het aanbieden van broedplaatsen waar zij de kans krijgen zich te ontwikkelen.

Door de groei van het aantal inwoners stijgt het afval- en grondstoffenaanbod in onze gemeente. We zien dat inwoners en ondernemers zich meer bewust zijn van de noodzaak afval te scheiden voor hergebruik van schaarser wordende grondstoffen. Dit biedt kansen bij het realiseren van onze ambitie om in 2030 afvalvrij zijn. Als grondstoffeninzamelaar en -verwerker is het belangrijk dat de gemeente daarin de regie neemt en innovatieve ontwikkelingen rondom onze grondstofstromen ondersteunt.

We zetten circulariteitshubs op, stimuleren bewustwording ten aanzien van afvalscheiding en zorgen voor voldoende containers in onze wijken en dorpen. Over het wel of niet invoeren van een systeem met een gedifferentieerd tarief, Diftar, bestaan binnen deze coalitie verschillende opvattingen. Daarom kiezen we ervoor om hier geen afspraken over te maken.

Spoor 3:

Gelijke kansen voor alle Groningers

Iedereen verdient gelijke kansen. Om dat mogelijk te maken moet de ongelijkheid in de gemeente worden aangepakt en moet de kloof tussen verschillen in levensverwachting en gezondheid worden gedicht. Op dit moment ligt de gemiddelde levensverwachting van iemand die in één van de noordelijke wijken woont maar liefst 8 jaar lager dan iemand die in een zuidelijke wijk woont. Het verschil in gezonde levensjaren is wel 15 jaar. Dat is een ongelijkheid die wij niet kunnen accepteren. We versnellen en verbreden de aanpak van de noordelijke wijken en investeren in sociale samenhang. We gaan strakker regie voeren op zorg en ondersteuning met minder ruimte voor marktwerking. We investeren in goed onderwijs, in werkgelegenheid voor iedereen en in onze bruisende culturele sector. We stimuleren sport en bewegen en willen een gemeente zijn waarin iedereen zich thuis voelt.

Sterke wijken

Een wijk of dorp is meer dan een stapel stenen. De kwaliteit van de omgeving waarin je opgroeit, waarin je woont, heeft veel invloed op de kansen die je in het leven krijgt. Iedereen verdient een gelijke kans. Niet iedereen krijgt die kans. Vooral in de noordelijke wijken van de stad wordt dat gevoeld. Het is daarom van groot belang dat we daar de fysieke én sociale wijkvernieuwing als één samenhangend geheel op volle kracht voortzetten en een start maken met de uitbreiding naar andere wijken. Om kansen te creëren gaan we flink investeren; dit doen we om het verschil in sociaal-economische status en gezondheid tussen onze inwoners te verkleinen.

We zetten de wijkvernieuwing in de Wijert, Beijum, Indische Buurt/ De Hoogte en Selwerd onverminderd voort. We verankeren de financiering voor de wijkvernieuwing op de lange termijn. Dat is nodig, want wijkvernieuwing vereist een lange adem. Tegelijkertijd schalen we de aanpak op naar een programma Noordelijke Wijken waarmee de wijkvernieuwing wordt verbreed naar Vinkhuizen, Paddepoel, de Oosterparkwijk en Lewenborg. Voor deze wijken stellen we meer geld beschikbaar op de korte termijn. Hiermee willen we een doorbraak realiseren voor de noordelijke wijken. Alle gemeentelijke beleidsprogramma's, van de aanpak van armoede en schulden tot onderwijs en werk, van wonen tot energietransitie en van veiligheid tot het gezondheidsbeleid zullen in het bijzonder aandacht besteden aan de noordelijke wijken. De energietransitie is al volop gaande in de noordelijke wijken met de aanleg van warmtenetten en de verduurzaming van sociale huurwoningen. Daar gaan we mee door. Het beheer van de openbare ruimte gaan we in de noordelijke wijken naar een hoger niveau tillen. Scholen worden daar met voorrang vernieuwd. Maatwerk is van cruciaal belang, de ene wijk vraagt een andere aanpak dan de andere, omdat de uitdagingen waar we voor staan per wijk verschillen. We blijven ons met andere steden inzetten voor middelen vanuit het Rijk hiervoor.

Samen sterker

Wij geloven dat om iedereen een gelijke kans te geven, een sterke samenhang in de samenleving nodig is. De sociale cohesie in de maatschappij staat onder druk, ook in onze gemeente. Of mensen naar elkaar omkijken verschilt van plek tot plek. In onze dorpen is dat vaak al natuurlijker aanwezig dan in de stadse wijken, maar ook daar hebben mensen oog voor elkaar. Vrijwilligers en mantelzorgers zijn van onschatbare waarde in onze maatschappij. Wij investeren daarom de komende periode extra in mantelzorgondersteuning. Kerken en voorzieningen als buurt- en dorpshuizen en bibliotheken zijn belangrijk in wijken en dorpen. Iedereen, in elk dorp en elke wijk verdient een ontmoetingsplek. Om sociale cohesie in wijken en dorpen verder te vergroten, versterken we deze sociale basis om onder andere eenzaamheid te voorkomen. Dat doen we bijvoorbeeld door te investeren in opbouwwerkers.

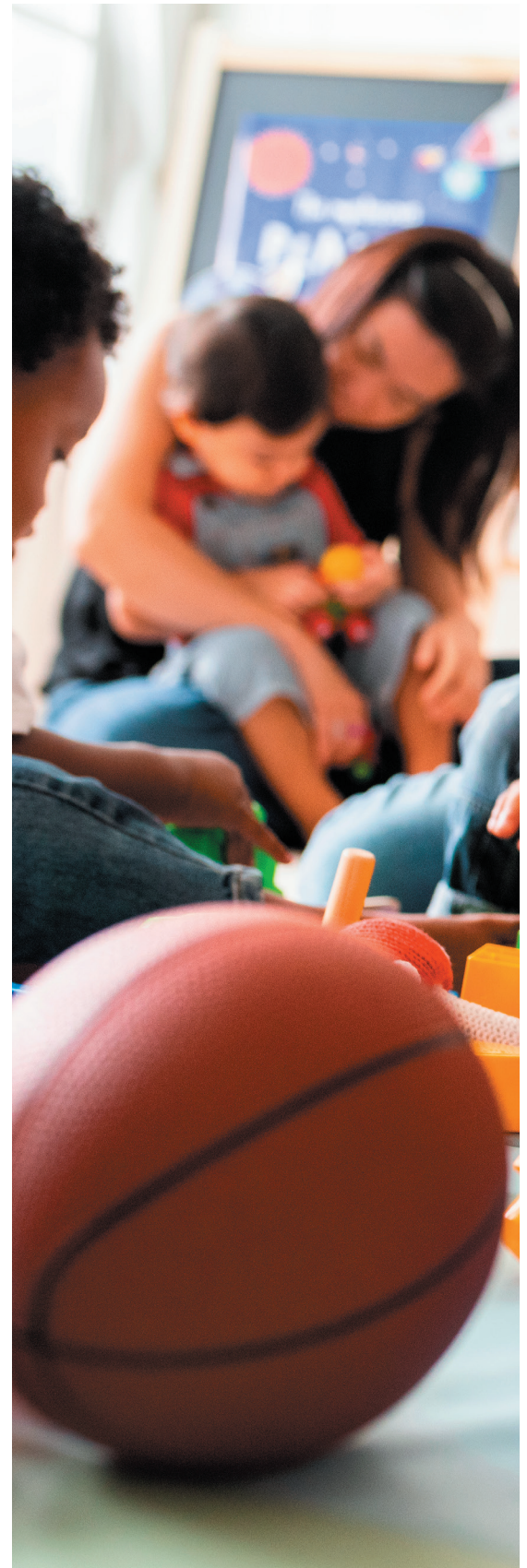
Goed zorgen voor onze kinderen

De eerste 1000 dagen in iemands leven zijn van groot belang voor het verloop van de jaren daarna. Niet alle Groningse kinderen krijgen een goede start. Een goed en veilig thuis voor kinderen heeft daarom onze bijzondere aandacht. We intensiveren het programma Kansrijke Start. Veilig groot worden in een liefdevolle en veilige omgeving is een groot goed, dat helaas niet voor alle kinderen is weggelegd. We willen voorkomen dat kinderen uit huis geplaatst moeten worden. De jeugdzorg kent nu te veel bureaucratie, te veel aanbieders en in sommige gevallen te hoge winsten. Daar willen wij steviger regie op voeren door de marktwerking in de jeugdzorg te verminderen en onderzoeken waar we een beweging van aanbesteden naar subsidiëren in gang kunnen zetten.

Preventie is van groot belang; we zetten in op het sneller signaleren van problematiek, voordat een situatie uit de hand loopt. Een samenhangende aanpak waarin veel factoren worden betrokken, met één regisseur en één plan per gezin is nodig. De basis-jeugdzorg wordt ondergebracht bij WIJ Groningen in SAMEN. Hiermee zorgen we dat kinderen en ouders met minder instanties te maken krijgen. We blijven inzetten op jongerenwerk. Bij het vormen van ons beleid betrekken we jongeren en professionals uit de jeugdzorg. Zorg voor jeugd is vaak ook zorg voor het hele gezin. Goede begeleiding van ouders bij een complexe scheiding kan bijvoorbeeld van invloed zijn op de zorgvraag van een kind.

Meer ruimte voor zorgmedewerkers

Iedereen, van jong tot oud, heeft recht op goede en toegankelijke zorg en ondersteuning. Niet op basis van wie je bent, maar op basis van wat je nodig hebt. Solidariteit staat daarin centraal. De gemeente heeft een belangrijke verantwoordelijkheid om dit voor haar inwoners te realiseren. Voor wie het niet meer zelf of met behulp van het eigen netwerk kan, bieden wij passende zorg en ondersteuning met het Gebieds Ondersteunend Netwerk en de WIJ. Hiervoor is maatwerk nodig. Regels en procedures zijn er niet voor niets, maar ze mogen niet in de weg staan van goede zorg. Er moet ruimte zijn voor zorgverleners om te doen wat nodig is. We versterken en borgen daarom de werkwijze van het project 'Stapelings sociaal domein' waardoor we zorgmedewerkers de ruimte geven en faciliteren om op creatieve wijze buiten de gebaande paden te denken en verbindingen te leggen tussen zorg, werk, inkomen, onderwijs en veiligheid. Soms moet er een doorbraak geforceerd worden. We geven onze medewerkers volop de ruimte om dat te doen. Dat is juist nu nodig, omdat corona veel mensen niet alleen fysiek maar ook mentaal schade heeft toegebracht en de ongelijkheid in de samenleving heeft vergroot.

Minder marktwerking, meer samenwerking

Ook in de huishoudelijke hulp willen we inzetten op betere samenwerking tussen zorgpartijen en minder marktwerking. Het aantal aanbieders willen we verminderen en winstmaximalisatie tegengaan. Geld dat wordt verdiend met zorg, zou moeten terugvloeien naar de zorg. Werken in de zorg, dat de afgelopen jaren en zeker tijdens de coronacrisis alleen maar zwaarder is geworden, moet de waardering krijgen die het verdient. Daar willen we aan bijdragen waar we kunnen. Veel zorg en ondersteuning wordt geleverd door mantelzorgers. Zij zijn van onschatbare waarde en ook zij verdienen waardering. Daar investeren we extra in de komende periode.

Gezond ouder worden

Veel oudere mensen leveren na hun pensionering een grote bijdrage aan de maatschappij. Ze zijn actief als vrijwilliger, geven mantelzorg of passen op kleinkinderen. Niet alle ouderen kunnen zich goed redden. We staan voor de grote uitdaging om de dubbele vergrijzing die onze gemeente te wachten staat, goed op te vangen. Wij willen een gemeente zijn waar ouderen, samen met anderen, gezond en vitaal oud kunnen worden. Waar het fijn wonen is en waar ouderen leuke dingen kunnen blijven ondernemen. Als ouderen het niet meer zelfstandig kunnen redden, bieden we passende ondersteuning en zorg. Vanuit de Woonzorgvisie investeren we in een goed woonaanbod voor ouderen.

Gezondheidsverschillen verkleinen

Groningen is de gezondste gemeente van Nederland en dat moet zo blijven. Binnen onze gemeente zien we grote verschillen in levensverwachting en gezonde jaren. Deze verschillen willen we verkleinen. We zetten het huidige gezondheidsbeleid door en brengen tegelijkertijd focus aan op de noordelijke wijken. Een hele belangrijke bouwsteen van ons beleid is preventie van gezondheidsproblemen, door gezond leven te bevorderen. We gaan verder met de uitvoering van het preventieakkoord dat gezond gedrag stimuleert en met speerpunten als het tegengaan van roken, alcoholgebruik en overgewicht. Schone lucht is van belang voor een gezonder leven. We zetten daarom in op een gezonder leefmilieu met minder overlast van industrie, geluid, stank en luchtverontreiniging zoals houtrook. Op het gebied van preventie werken we nauw samen met noordelijke overheden en organisaties binnen het Preventie Overleg Groningen.

Onderwijs en werkgelegenheid

Scholen zijn ontmoetingsplekken voor kinderen, maar ook voor ouders. Goed onderwijs is cruciaal voor de ontwikkeling van kinderen en een belangrijk middel om kansengelijkheid te bereiken en zo de kloof in de samenleving te dichten. We gaan door met het investeren in het jonge kind. Alle kinderen, of de ouders nu werken of niet, mogen daarom 16 uur per week gebruik maken van kinderopvang of peuterspeelzaal (VVE). We zien dat segregatie toeneemt dus we streven naar een gemengd leerlingenbestand. We werken samen met de scholen aan een centraal aanmeldpunt waarbij we de levensbeschouwelijke voorkeuren van mensen respecteren.

We zien leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben. We zetten de vensterschoolaanpak door en investeren in extra brugfunctionarissen. We continueren de verlengde schooldag en breiden deze uit, waardoor leerlingen extra activiteiten aangeboden krijgen. Dat doen we vooral op scholen waar dit het hardst nodig is en op een manier die bij elke school past. We investeren langjarig in goede en duurzame

schoolgebouwen die een centrale rol in de wijk vervullen.

Hierin investeren we met het Integraal Huisvestingsplan en we borgen dat voor de lange termijn financieel. Een kwart van de vijftienjarigen kan niet goed genoeg lezen en schrijven om mee te kunnen doen in maatschappij. Laaggeletterdheid is een groeiend probleem, ook onder volwassenen. Daarom werken we verder aan de aanpak van laaggeletterdheid onder andere met taalhuizen en bibliotheken in onze wijken en dorpen.

Kennis en vakmanschap stimuleren

Goed onderwijs is natuurlijk ook van onschatbare waarde voor de manier waarop mensen later gaan bijdragen aan de samenleving en voor het werk dat ze gaan doen. We sluiten onderwijs en werk steeds beter op elkaar aan. Dit is nodig, want de krapte op de arbeidsmarkt is groot en de economische sectoren van de toekomst, zoals de energietransitie, bieden grote kansen voor de werkgelegenheid. Binnen de arbeidsmarktregio werken we samen met werkgevers en andere overheden. Het Talentperron is een succesvol initiatief waar we mee doorgaan. We stimuleren kennis en vakmanschap, willen talent aantrekken én vasthouden en zo veel mogelijk goede werknemers opleiden. Voor hen moet dan ook goed werk beschikbaar zijn: toekomstbestendig werk voor een fatsoenlijk inkomen, waarbij vakmanschap wordt beloond, bijvoorbeeld in de maakindustrie. In de huidige arbeidsmarkt wordt om- en bijscholing van mensen die al aan het werk zijn steeds belangrijker, daar zetten we op in. Het 1000-banenplan breiden we daarom uit.

Mbo-campussen

Belangrijk is ook de samenwerking met alle onderwijsinstellingen. Daar werken we aan verder in de volle breedte van het onderwijs, van mbo tot hbo en wo. We zijn blij met alle reuring en energie die het zijn van een grote studentenstad met zich meebrengt. Studenten beleven hier vaak de tijd van hun leven en hun tijd in Groningen is vaak cruciaal in hun persoonlijke ontwikkeling op weg naar volwassenheid.

We zien het grote belang van de verbinding van het onderwijs met het bedrijfsleven. In het stadsdeel Suikerzijde realiseren we bijvoorbeeld de komende jaren samen met het Alfa-college een mbo-campus. Dit wordt een unieke plek voor jong en oud waar onderwijs en bedrijfsleven kennis en krachten bundelen op het gebied van duurzaamheid in verbinding met de omgeving. Op Kardingse komt een Vitaliteitscampus: een omgeving waar plaats is voor sport, recreatie, onderwijs, zorg en gezondheid, wonen, werken en natuur. Om dit te realiseren werken we de komende periode met de betrokken samenwerkingspartners, waaronder het mbo en inwoners, aan de ontwikkeling van een gezamenlijke gebiedsvisie. Wij willen dat de Vitaliteitscampus een bijdrage levert aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken. Hierbij valt te denken aan het aanpakken van bewegingsarmoede, het leveren van een bijdrage aan de veranderende arbeidsmarkt en het meewerken aan een energiezuinige toekomst.

De investeringen in de campussen zijn van groot belang om mensen op te leiden voor de toekomst. Het gaat dan niet alleen om jongeren, maar ook om volwassenen: leren doe je je leven lang, zeker wanneer de arbeidsmarkt zich volop ontwikkelt.

Cultuur

Groningen is een aantrekkelijke, bruisende gemeente met een prachtig cultureel aanbod op het gebied van klassieke muziek, pop en urban, beeldende kunst, podiumkunsten en (cultuur)historie. Dat kunnen we beleven in onze Stadsschouwburg, de Oosterpoort, het Groninger Museum, het Museum aan de A, het

Groninger Forum, VRIJDAG en vele andere cultuurdragers die Groningen rijk is. Dit trekt zowel onze eigen inwoners als ook een regionaal, landelijk en internationaal publiek aan en daar zijn we trots op.

Maar cultuur reikt veel verder dan de muren van musea en theaterzalen. Het heeft een belangrijke functie in het vernieuwen en versterken van de samenleving, omdat het ons prikkelt en creatief laat denken. Cultuur is kortom belangrijk voor de leefkwaliteit en verbinding in de stad en dorpen. Het stevige netwerk aan amateurkunst dat onze gemeente heeft, draagt hier ook in belangrijke mate aan bij.

Toegankelijk en inclusief voor iedereen

Wij willen dat iedereen, van jong tot oud, de kans krijgt om in aanraking te komen met kunst en cultuur; zowel het ervaren als ook het zelf maken ervan. Cultuur moet dus bij uitstek toegankelijk, inclusief, bereikbaar en laagdrempelig zijn. Wij streven een ambitieus en divers cultuuraanbod na en willen daarmee mensen in onze dorpen en wijken bereiken.

'De Wijk De Wereld' zien wij als een unieke manier om dit te realiseren, hier gaan we dan ook mee door. Via de Stadjerspas maken we het mogelijk dat iedereen mee kan doen aan kunst en cultuur.

We stimuleren nieuwe initiatieven en talenten door te zorgen dat er voldoende creatieve en betaalbare ruimte is. De komende tijd gaan we op zoek naar meer plek voor nieuwe creatieve broedplaatsen.

Makers van kunst en cultuur verdienen een eerlijke beloning voor hun werk. We maken geld vrij voor de uitvoering van de Fair Practice Code. We ondersteunen kleine instellingen en nieuwe en bestaande kunstenaars. De Groninger geschiedenis, taal en cultuur koesteren we. We investeren in erfgoed en cultuurhistorie, waarbij we aandacht hebben voor cultuurhistorisch landschap en haar waardevolle elementen.

De door de raad vastgestelde cultuurnota 'Kunst en Cultuur; voor iedereen' vormt het beleidskader van waaruit wij het bovenstaande verder ontwikkelen de komende jaren.

Het nieuwe muziekcentrum

Met het nieuwe muziekcentrum, in het hart van het nieuw te ontwikkelen Spoorkwartier, creëren we een centrum met een breed en hoogwaardig podiumaanbod. Maar het is veel meer dan dat.

Het nieuwe muziekcentrum krijgt ook een maatschappelijk programma in samenwerking met de wijken, biedt plek voor amateurkunst en geeft volop ruimte aan studenten om hun creatieve, muzikale talenten te ontplooiën. Dit realiseren we door van het muziekcentrum ook een leer- en innovatiecentrum te maken, in samenwerking met het Alfa-college, Noorderpoort, Hanzehogeschool en NHL Stenden.

Ook wordt er samengewerkt met waardevolle poppodia als Simplon en Vera. Bij het nieuwe muziekcentrum is toegankelijkheid belangrijk, het is een muziekcentrum voor iedereen. Dat betekent dat we ons hard gaan maken voor betaalbare prijzen van de concerten en optredens.

Het gebouw wordt duurzaam en groen en draagt met haar centrale locatie in het Spoorkwartier bij aan het vestigingsklimaat van Groningen en aan de positie van Groningen als dé cultuurstad. De ontwikkelaars krijgen de opdracht om bij te dragen aan de vergroening van dit gebied.

MartiniPlaza

MartiniPlaza is hét beurs- en congrescentrum van het Noorden, met een aanbod van sport en cultuur dat uniek is in Noord-Nederland. De komende periode zetten we stappen om MartiniPlaza toekomstbestendig te maken.

Evenementen

Jaarlijks worden er in Groningen tientallen evenementen georganiseerd, van klein tot groot, van de dorpen tot midden op de Grote Markt. De evenementen zorgen voor veel plezier voor veel mensen van binnen en buiten de gemeente en dragen bij aan de bruisende, levendige gemeente die we zijn. Ze hebben een positieve invloed op de economische vitaliteit en zorgen voor werkgelegenheid en creatieve spinoff. We gaan door met verdere verduurzaming van evenementen. Voor kleine en middelgrote evenementen stellen we daarvoor een subsidie beschikbaar. Op deze manier kunnen organisatoren van deze evenementen stappen zetten op het gebied van energie, waterverbruik, voedsel en afval.

Stadspark

Grootschalige evenementen vinden plaats op de voormalige drafbaan. In het overige deel van het Stadspark zien we ook ruimte voor evenementen, maar deze zijn kleinschalig en gemoedelijk van aard, en vormen daardoor geen noemenswaardige belasting voor de omgeving. We maken een locatieprofiel voor evenementen in het Stadspark met een geringe impact op de omgeving. Voor de drafbaan geldt al een locatieprofiel.

Sport en bewegen

Sport werkt verbindend en is van groot belang voor de gezondheid van onze inwoners. Tijdens de coronacrisis zijn vooral kinderen en jongeren minder gaan bewegen, maar ook het percentage sportende volwassenen is gedaald in deze periode. Daar komt bij dat er voor bepaalde groepen mensen belemmeringen zijn om te gaan sporten, bijvoorbeeld voor mensen met een handicap of mensen die het niet kunnen betalen. Wij willen dat sport toegankelijk en inclusief is. Iedereen, ongeacht opleiding, inkomen, achtergrond of leeftijd, moet kunnen sporten en bewegen. Iedereen moet zich ook welkom voelen: voor homofobie en discriminatie in de sport is absoluut geen plaats. Om iedereen in staat te stellen om te sporten, financieren we het Volwassenenfonds Sport & Cultuur voor minima.

We stimuleren buitensport, Urban Sports en bewegen in de openbare ruimte. We breiden de komende coalitieperiode het aantal sportplekken in de openbare ruimte uit. Laagdrempelige sportvoorzieningen in onze wijken en dorpen maken het voor iedereen mogelijk mee te doen. We investeren langjarig in goede sportvoorzieningen en koesteren het rijke verenigingsleven dat Groningen kent. Topsport en breedtesport zijn met elkaar verbonden. Veel mensen genieten van de topsportclubs die Groningen rijk is: FC Groningen, Donar, Lycurgus, GIJS en Martini Sparks trekken jaarlijks tienduizenden bezoekers. Deze topsporters inspireren kinderen om ook te gaan sporten. Jong geleerd is oud gedaan. Investeren in sport betekent investeren in een gezonde toekomst.

Diversiteit en inclusiviteit

Groningen is een open, solidaire en inclusieve gemeente met meer dan 234.000 mensen die allemaal anders zijn en hun unieke eigen identiteit en achtergrond hebben. Die diversiteit is prachtig. Iedereen ongeacht hun gender, geslacht, geaardheid, religie, achtergrond, inkomensniveau of klasse hoort thuis in deze gemeente. We willen dat Groningers met wederzijds begrip en respect voor elkaar samenleven. Vaak gebeurt dit ook, maar niet altijd. We mogen het daarom niet voor lief nemen en we moeten er blijvend aandacht voor hebben. Groningen wil binnen Nederland voorloper blijven op het gebied van gelijke rechten, inclusie en acceptatie van LHBTQIA+. Daarom is het van groot belang dat wij het Regenboogakkoord naleven. Voor een vreedzame samenleving is kennis en begrip voor elkaars achtergrond belangrijk. We hebben daarom ook aandacht voor ons slavernijverleden. Dit doen we door de dialoog aan te gaan met maatschappelijke partners, in ons cultuurbeleid, en met de oprichting van een herdenkingsmonument.

We bestrijden discriminatie en racisme. Discriminatie op de werkvloer en op scholen gaan we tegen. Het is immers een groot verlies voor de samenleving als jongeren op stages gediscrimineerd worden en zo belemmerd worden om zich verder te scholen en ontwikkelen. We onderschrijven het belang van het Charter Diversiteit dat met verschillende werkgevers in Noord-Nederland ondertekend is. Met ons plan van aanpak 'Samen Werken' stimuleren we diversiteit en inclusie in onze eigen organisatie. Als koplopergemeente blijven we ons inzetten voor uitvoering van het VN-verdrag gelijke rechten voor mensen met een beperking.

Solidair met vluchtelingen

Groningen is altijd al een solidaire stad geweest en dit willen we zo houden. Mensen die slachtoffer zijn van oorlog en geweld, zoals mensen uit Oekraïne maar ook uit andere landen, worden in Groningen warm ontvangen. Met de opvang via de pilot Landelijke Vreemdelingenvoorzieningen (LVV) voorkomen we dat afgewezen vreemdelingen op straat moeten leven en werken we aan een reëel toekomstperspectief. Deze werkwijze willen we doorzetten in afwachting van de ontwikkeling van een landelijk dekkend netwerk voor opvang van migranten zonder recht op verblijf.

Spoor 4:

Samen maken we Groningen

We kunnen het als gemeente niet alleen, Groningen maken we samen. Met elkaar werken aan maatschappelijke vraagstukken is essentieel. Dat doen we in de dorpen en wijken, waar we meer ruimte willen geven aan zeggenschap van inwoners. Dat doen we ook in de regio, in Den Haag en in Brussel. We gaan ons uiterste best doen om de band tussen inwoners en overheid te verbeteren. We investeren in de ambtelijke organisatie zodat de basis op orde blijft en we onze dienstverlening kunnen blijven ontwikkelen.

Zeggenschap

Zeggenschap is meer dan één keer in de vier jaar stemmen

We hebben in Groningen een levendige democratie. We zien in wijken en dorpen grote betrokkenheid bij de lokale politiek, maar er zijn ook veel mensen die zich niet gehoord voelen. Zeggenschap voor inwoners vergroot bovendien de kwaliteit van de besluiten die we als gemeente nemen. Daar willen wij aan werken, juist in de gebieden waar het vertrouwen laag is. Met dit coalitieakkoord willen wij op allerlei thema's regie nemen, een sterke overheid zijn. Daar hoort zeggenschap van inwoners over het beleid dat wij voeren bij en dan gaat het om meer dan eens in de vier jaar je stem uitbrengen. Waar meer overheidsregie is en minder marktwerking, ontstaat meer ruimte voor zeggenschap van inwoners. Het is tegelijkertijd ook nodig om per traject helder te zijn over wat er in de participatie wel en niet kan, om duidelijke kaders te stellen. We gaan participatie beter borgen in de ambtelijke organisatie en investeren ook in het verbreden van digitale participatie via de Stem van Groningen. Ook jongerenparticipatie willen we verder ontwikkelen.

Verschillende gebieden, verschillende oplossingen

We willen ons laten zien in de dorpen en wijken, komen vragen hoe het gaat, want één gesprek maakt nog geen relatie. Daarmee hebben we een start gemaakt tijdens het formatieproces. We willen inwoners activeren en het maatschappelijk middenveld zoals coöperaties, verenigingen en ondernemers betrekken en hen ook verantwoordelijkheid geven als dat kan. Dat is makkelijker gezegd dan gedaan. Wat werkt in één dorp, buurt of wijk, werkt niet zomaar ergens anders. We gaan dus voor verschillende gebieden zoeken naar verschillende oplossingen. Het gebiedsgericht werken gaan we verder ontwikkelen. Er is de afgelopen jaren in onze gemeente daarover al veel kennis opgedaan, maar zeggenschap goed organiseren is en blijft een zoektocht en wij hebben daarover nog genoeg te leren. Dat willen we samen doen.

Samenwerken aan Groningen

Strategisch samenwerken om ons Groningse geluid te laten horen

Wij leggen als coalitie de lat hoog met dit coalitieakkoord. Dat betekent dat alle puzzelstukjes op hun plaats moeten vallen om de ambities te kunnen halen, zeker in deze tijden van wereldwijde onzekerheid. Daarbij kunnen we als zesde gemeente van Nederland niet om Den Haag en Brussel heen, want daar wordt een belangrijk deel van de puzzel gelegd. Voorop durven lopen, meepraten over beleid dat ons raakt en aanspraak maken op de juiste fondsen is dus essentieel. Als bestuurders zullen we regelmatig in Den Haag en Brussel te vinden zijn, want ons Groningse geluid moet daar worden gehoord. We versterken de ambtelijke organisatie daarvoor. We kiezen voor strategische samenwerking met andere gemeenten en met wisselende coalities van maatschappelijke partners omdat ons dat verder brengt. We nemen ook actief deel aan de samenwerking binnen Noord-Nederland, de Vereniging Nederlandse Gemeenten en het stedennetwerk G40. We zoeken ook meer samenwerking met Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht en Eindhoven. De nauwe banden met Oldenburg, Bremen en Hamburg willen we koesteren, maar we kijken ook verder richting Scandinavië.

Groot denken én klein doen

Vooruitkijken en nabij zijn

Met dit coalitieakkoord zetten we in op het forceren van een doorbraak op belangrijke thema's zoals bestaanszekerheid en kansengelijkheid. Dat zijn grote maatschappelijke thema's waarop we als overheid regie voeren, ook met het oog op de langere termijn. Tegelijkertijd staan we als gemeente ook voor tastbare dingen die voor mensen in het dagelijks leven het meest belangrijk zijn, zoals dat je straat schoon en veilig is, dat de gemeente iets doet bij overlast en niet zomaar zegt 'we gaan er niet over'. Daar zetten we ons voor in. We gaan daarom ook door met de werkwijze van wijk- en dorpswethouders, gekoppeld aan de gebiedsteams. Dat is belangrijk, omdat veel mensen geen vertrouwen meer hebben in de overheid omdat ze zich niet gezien of gehoord voelen. Dat maakt het des te belangrijker dat we als overheid betrouwbaar, betrokken en dichtbij de inwoners zijn. De pandemie heeft extra druk gezet op de soms toch al gespannen relatie tussen inwoners en overheid. Het vertrouwen daalt. Zaken als de afwikkeling van de aardbevingsschade en de toeslagenaffaire zijn daarvan sprekende voorbeelden. Tegelijkertijd zien we een toenemende polarisatie in de samenleving. Het investeren in goede, merkbare uitvoering van overheidsbeleid is één van de sleutels om vertrouwen te herstellen. Ook dat is voor ons onderdeel van groot denken en klein doen.

De ambtelijke organisatie

Vertrouwen voorop

In de ambtelijke organisatie werken veel mensen met hart voor de publieke zaak die toegewijd zijn aan onze wijken en dorpen. Zij verdienen onze waardering en ons vertrouwen. De maatschappelijke vraagstukken waar we met elkaar voor staan vragen om een organisatie die nog verder verandert van het werken in organisatorische sectoren naar het werken aan concrete opgaven in samenhang. Wij willen het vertrouwen in onze inwoners voorop stellen. Zeggenschap van inwoners wordt nog meer een kernwaarde van de organisatie.

Een goede werkgever zijn

De overheid heeft een voorbeeldfunctie. De gemeentelijke organisatie zou daarom een goede afspiegeling moeten zijn van de Groningse samenleving. Daarom voeren wij een divers en inclusief personeelsbeleid. Werken vanuit verschillende achtergronden, perspectieven en inzichten is belangrijk voor het realiseren van de opgaven waar we als overheid voor staan. Wij willen een goede werkgever zijn. De komende jaren zal de organisatie sterk vergrijzen, veel mensen gaan met pensioen. We bieden oudere werknemers de mogelijkheid om minder te gaan werken, zodat ze duurzaam inzetbaar blijven, zo ontstaat ook ruimte voor nieuwe medewerkers. Het aantrekken en behouden van nieuwe medewerkers heeft daarom onze aandacht, we investeren in de arbeidsmarktstrategie van de organisatie. We willen ook een inclusieve werkgever zijn. Zo voeren we het plan van aanpak diversiteit en inclusie uit en faciliteren we transitieverlof voor trans personen.

Investeren in de organisatie

De afgelopen jaren is er veel bezuinigd op de ambtelijke organisatie. De nog openstaande bezuinigingsopgave in de organisatie schrappen we. Wij kiezen ervoor om de organisatie te versterken. We doen forse noodzakelijke investeringen in de digitale veiligheid van onze organisatie want de

gegevens die we beheren moeten in veilige handen zijn. Dat is in toenemende mate een uitdaging, nu de samenleving in hoog tempo digitaliseert en de cyberveiligheid door dreigingen vanuit binnen- en buitenland onder druk staat. We investeren ook in noodzakelijke vervanging van apparatuur en software. Dit doen we om onze dienstverlening op peil te kunnen houden en om mee te gaan met de digitalisering van de samenleving. Tegelijkertijd willen wij een toegankelijke overheid voor iedereen blijven, ook voor hen die minder digitaal vaardig zijn. We gaan werken aan nieuwe vormen van dienstverlening, zodat we als overheid efficiënt zijn, maar benaderbaar blijven.

Financiën

De gemeentefinanciën moeten toekomstbestendig zijn. Dit betekent een gezonde financiële positie en een meerjarenbegroting waarbij de inkomsten in evenwicht zijn met de uitgaven. Het betekent ook dat we voldoende zicht hebben op onze risico's en over buffers beschikken om deze risico's op te kunnen vangen.

Dit coalitieakkoord is tot stand gekomen in een onzekere tijd. De coronacrisis heeft voor veel huishoudens, instellingen en bedrijven ingrijpende gevolgen gehad. De oorlog in Oekraïne brengt opnieuw grote onzekerheid met zich mee. De energieprijzen stijgen, de rente loopt op en bouw- en grondstofkosten nemen hard toe. Daarnaast is er veel onzekerheid over de ontwikkeling van het gemeentefonds.

In dit coalitieakkoord zijn onze opgaven voor de komende vier jaar weergegeven. We presenteren een sluitende meerjarenbegroting, waarbij we fors investeren in oplossingen van belangrijke maatschappelijke vraagstukken. We kiezen er op dit moment bewust voor, gezien de grote lastenstijging waar huishoudens nu al mee te maken hebben, de OZB niet te verhogen en het weerstandsvermogen ongemoeid te laten.

Voor alle gemeenten is er de komende jaren veel onzekerheid over de omvang van de inkomsten vanuit het Rijk. We houden daarom rekening met een behoedzaamheidsbuffer voor de extra middelen in het gemeentefonds (accres). Voor de periode vanaf 2026 gaat het Rijk nog steeds uit van een enorme korting, door een verlaging van het accres en het vasthouden aan de opschalingskorting. Wij vinden het niet acceptabel dat het gemeentefonds eenzijdig wordt verlaagd, zonder dat daar een concrete oplossing tegenover staat. Het Rijk zal gemeenten tegemoet moeten komen om gemeenten in staat te stellen vanaf 2026 een sluitende meerjarenbegroting te kunnen presenteren. We gaan er daarom vanuit dat het Rijk ons ook na 2025 voldoende compenseert.

We willen ons wel voorbereiden op een scenario waarbij de Rijksinkomsten daadwerkelijk achterblijven. Daarvoor vinden we het belangrijk het inzicht in de flexibele ruimte in de begroting te vergroten.

We hanteren de volgende uitgangspunten in de meerjarenbegroting:

- ⦿ De raming van de uitkering uit het gemeentefonds hebben we gebaseerd op de voorjaarsnota van het Rijk. De effecten van de meicirculaire zijn niet verwerkt.
- ⦿ Het Rijk verwacht de komende jaren fors meer uit te geven. Dit leidt tot een hoger accres voor gemeenten. Het risico is dat het Rijk minder uitgeeft dan gepland, door onder andere economische omstandigheden. Daarom houden we rekening met een afslag van 20% op de accessen.
- ⦿ Het Rijk gaat uit van een lagere uitkering uit het gemeentefonds vanaf 2026 door eenzijdig het accres te verlagen en opschalingskorting vanaf 2026 volledig overeind te houden. In afwijking van de voorjaarsnota van het Rijk houden we vanaf 2026 rekening met de helft van het accres uit 2025. Deze inkomsten zijn voor een sluitende meerjarenbegroting in de jaren 2023-2026 niet nodig. Voor de langere termijn is het van belang dat het Rijk een reële structurele vergoeding verstrekt voor de aan gemeenten opgedragen taken. Dat is ook de inzet van onze gesprekken met het Rijk. We trekken hierin gezamenlijk op met andere gemeenten.
- ⦿ Gemeenten ontvangen van het Rijk een budget voor jeugdzorg. We gaan uit van het advies van de commissie van wijzen. Hierbij wordt rekening gehouden met nog uit te werken

besparingsmaatregelen in de jaren 2022 tot en met 2027 tot een totaal van landelijk €1 miljard. Indien de beheersmaatregelen niet het beoogde (financiële) effect hebben, zal het Rijk over de brug moeten komen met een aanvulling van het budget.

- Voor de begroting 2023 hebben we een buffer van €1 miljoen structureel opgenomen voor het oplossen van onvoorziene knelpunten.
- We starten in deze coalitieperiode met sparen voor de grote opgaven na 2026. We ramen een budget van €1 miljoen in 2025 en €2 miljoen structureel vanaf 2026.

Financiële positie

We hebben afspraken gemaakt over hoe om te gaan met tegenvallers. Bij tegenvallers kijken we eerst naar de mogelijkheden om binnen de begroting te faseren of te prioriteren.

Als dat niet mogelijk of wenselijk is, kijken we naar het weerstandsvermogen om tegenvallers op te vangen of naar de mogelijkheden voor lastenverhoging.

In dit coalitieakkoord houden we het niveau van het weerstandsvermogen in stand. Voor een gezonde financiële positie is het van belang over voldoende weerstandsvermogen te beschikken om risico's op te kunnen vangen voor nu en voor toekomstige opgaven. Zeker nu wij voor de nabije toekomst grote opgaven voorzien en de wens hebben de publieke regie te versterken.

Daarom handhaven we de streefwaarden voor het weerstandsvermogen die op dit moment gelden. Deze streefwaarden zijn echter geen doel op zich. Op het moment dat we het weerstandsvermogen moeten aanspreken, beoordelen we op basis van inhoudelijke afwegingen wanneer we het weerstandsvermogen weer kunnen aanvullen tot het gewenste niveau.

Bij de start van nieuwe projecten brengen we het effect op het weerstandsvermogen in beeld en kijken we naar de bredere effecten op de financiële positie.

Om alle opgaven te kunnen betalen houden we rekening met een aantal aanvullende dekkingsbronnen:

- We verhogen de verwachte opbrengst van de reclamebelasting naar €500.000. Dit leidt tot een meeropbrengst van €350.000;
- We houden de rioolheffing zoals wettelijk vastgelegd kostendekkend. Door een stelselwijziging leidt dit tot iets hogere tarieven en een kostendekkende opbrengstverhoging van €650.000.
- We houden rekening met het besteedbaar rekeningresultaat 2021 (€4,4 miljoen) en een deel van het verwachte rekeningresultaat 2022 (€5 miljoen).

In de overzichten hierna staat waar we extra middelen voor vrij maken en hoe we deze dekken. Over alle jaarschijven heen is de meerjarenbegroting sluitend. In 2023 en 2026 is sprake van een min, die kan worden opgevangen met de plus in 2024 en 2025. Aandachtspunt is het tekort van €16,8 miljoen in 2026. Zoals we eerder hebben gemeld, gaan we ervan uit dat het Rijk vanaf 2026 gemeenten reëel en structureel compenseert. Vooralsnog houden we rekening met het doortrekken van de helft van het accres van 2025 naar 2026. Daarmee resteert er nog een tekort van €3,5 miljoen in 2026. Dit is een incidenteel tekort omdat er in het coalitieakkoord in 2026 €3,8 miljoen aan incidentele uitgaven is opgenomen. Met de aannahme over het doortrekken van de helft van het accres van 2025 naar 2026 is niet alleen de meerjarenbegroting maar ook het beeld in 2026 structureel sluitend.

Financieel overzicht coalitieakkoord

Alle bedragen x €1.000

i/s 2023 2024 2025 2026

Spoor 1: Bestaanszekerheid bieden

<i>Armoede, schulden, werk en meedoen</i>		-5.881	-6.053	-6.719	-7.007
Uitbreiden naar 250 basisbanen*	s				
Intensiveren armoedebestrijding	s				
Werkpremie*	i				
Schuldhelpverlening, bijzondere bijstand en inkomensondersteuning	s				
Volwassenfonds voor sport en cultuur / armoedebeleid	s				
<i>Socialer bouwen en wonen</i>		-660	-660	-610	-610
Woonzorgvisie	s/i				
<i>Groningen veiliger voor iedereen</i>		-4.446	-3.571	-3.926	-4.366
Aanpak ondermijning	s				
Zorg, veiligheid en leefbaarheid*	s				
Woon-opvang: Winteropvang voor buitenslapers	s				
Ondersteuning sekswerkers*	s				
Veiligheid voor vrouwen en jongeren	i				
Extra toezicht en handhaving*	i				
Inzet toezicht en handhaving voor uitvoering Omgevingswet (dekking uit bouwleges)	i				
Implementatie van de Omgevingswet	i				
Oud en nieuw activiteiten in wijken en dorpen	s				
Koersen en kansen: ondersteuning Groningse zelfmelders*	s				
Totaal spoor 1: Bestaanszekerheid bieden		-10.987	-10.284	-11.255	-11.983

Spoor 2: Groningen groeit groen en eerlijk

<i>Een eerlijke energietransitie</i>		-6.096	-6.029	-1.548	-1.348
Energietransitie*	i				
Circulaire economie	i				
Energietransitiefonds voor verduurzaming in de wijken					
Ontwikkeling naar gemeentelijk energiebedrijf					
Afval en circulariteit	s/i				
Routekaart verduurzaming Maatschappelijk Vastgoed	s/i				
Cofinanciering verduurzaming particuliere woningvoorraad	s				
Meerkosten Waterstof	s/i				
<i>Duurzame mobiliteit</i>		-2.300	-4.050	-5.650	-6.400
Uitvoeringsprogramma mobiliteitsvisie	s				
Fietsparkeren	i				
Bovenwijkse infrastructuur	s				

Alle bedragen x €1.000		i/s	2023	2024	2025	2026
Fietsparkeren (stalling binnenstad zuid en west)	s/i					
Intensiveringsmiddelen verkeer	s					
Meerkosten intelligente verkeersreginstallatie (iVRI)	s					
<i>Natuurwaarden</i>		-1.878	-1.828	-2.278	-1.828	
Versterken ecologie en biodiversiteit	s/i					
Groen herwinnen/leidraad openbare ruimte	s					
Groenparticipatie	i					
Groene evenementen	i					
Biotoop Haren	s					
Uitvoering ambitienota Dieren	s					
Voedseltransitie						
<i>Stedelijke ontwikkeling</i>		-588	-642	-863	-1.495	
Kardinge / Vitaliteitscampus	s					
Meerjarig vervangingsplan voorzieningen openbare ruimte	s					
Gemeentelijke ontwikkelbedrijf						
<i>Van economische groei naar brede welvaart</i>		-1.600	-1.600	-1.600	-1.600	
Ruimtelijke economie (inclusief circulaire economie)	s					
Economische agenda en Akkoord van Groningen	s					
Vertegenwoordiging in Den Haag	s					
Verbeteren wijk- en dorpwinkelcentra (Haren en Ten Boer)						
Totaal spoor 2: Groningen groeit groen en eerlijk		-12.462	-14.149	-11.939	-12.671	

Spoor 3: Gelijke kansen voor alle Groningers

<i>Sterke wijken</i>		-10.073	-9.573	-9.073	-9.073
Wijkvernieuwing	s/i				
Verhogen onderhoudsniveau openbare ruimte	s				
Sociaal gebiedsontwikkelaars	s				
Wijkontwikkeling programma	i				
<i>Samen sterker</i>		-6.801	-4.661	-4.119	-3.119
Jeugdhulp	s				
Voorinvesteringen Samen	i				
Ondersteuning mantelzorgers	i				
Kansrijke start*	s				
Voortzetten inzet jongerencoaches	s				
Doorontwikkeling pilot preventie en vroegsignalering risicojeugd*	s				
Borging werkwijze en lerend netwerk stapeling sociaal domein*	s				
Fijnmazig wijkvervoer	s				
WIJ Haren	s				

Alle bedragen x €1.000		i/s	2023	2024	2025	2026
bezuiniging GGD	i					
Gezond in de Stad (GIDS)*	s					
<i>Onderwijs en werkgelegenheid</i>						
Verlengde schooldag aandachtsgebieden*	s		-2.920	-4.451	-4.971	-6.201
Integraal Huisvestingsplan Onderwijs	s					
Accommodaties Bewegingsonderwijs en Binnensport	s/i					
Uitbreiding brugfunctionaris	s					
<i>Cultuur</i>						
Fair practice Code (vanaf 2025 opvangen binnen programma cultuur)	s		-1.025	-1.125	-775	-775
Ateliers / broedplaatsen						
Cultuur in de wijk / de wijk de wereld	s					
Nieuw muziekcentrum: kapitaallasten en voorbereidingskosten	s					
Martiniplaza: planvoorbereidingskosten	i					
Vervolg uitvoering Erfgoednota	s					
Monument ter herdenking van de afschaffing van de slavernij	i					
<i>Sport en bewegen</i>						
Bewegende stad: Uitbreiding sportplekken openbare ruimte*	s		-840	-850	-1.050	-1.240
Voortzetten beweegcoach uniek sporten	s					
Uitbreiden buitensportparken	s					
Sportaccommodaties: beheer en onderhoudsbudgetten en organisatie	s					
Totaal spoor 3: Gelijke kansen voor alle Groningers			-21.659	-20.660	-19.988	-20.408

Spoor 4: Samen maken we Groningen

<i>Zeggenschap</i>						
Democratische vernieuwing en participatie	i		-250	-200	-150	-100
<i>Dienstverlening en organisatie</i>						
Digitale ambitie en digitale veiligheid	s		-9.444	-12.174	-11.464	-10.552
Wet open overheid: Ondersteuning afhandeling WOB verzoeken	s					
Arbeidsmarktstrategie	s					
Duurzame inzetbaarheid: verlichting werkweek senioren	s					
Uitvoering Plan van Aanpak diversiteit en Inclusie	i					
Dienstverlening Burgerzaken locaties Burgerzaken	i					
Outsourcing	s/i					
Organisatie	s/i					
Totaal spoor 4: Samen maken we Groningen			-9.694	-12.374	-11.614	-10.652

TOTAAL OPGAVEN SPOREN	2023	2024	2025	2026
* Bij deze opgaven houden we rekening met de inzet van Rijksmiddelen	-54.801	-57.466	-54.795	-55.713

Samenvatting financiën coalitieakkoord

Totaal sporen coalitieakkoord	-54.801	-57.466	-54.795	-55.713
Buffer begroting 2023	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
Sparen voor opgaven na 2026			-1.000	-2.000
Totale opgave meerjarenbegroting 2023-2026	-55.801	-58.466	-56.795	-58.713

Dekkingsbronnen				
Ruimte meerjarenbeeld 2023-2026	42.522	57.414	70.670	38.708
Verhogen reclamebelasting	350	350	350	350
Stelselwijziging BTW op investeringen in riolering	650	650	650	650
Besteedbaar rekeningresultaat 2021	4.400			
Verwacht rekeningresultaat 2022 (deels)	5.000			
Rijksmiddelen reïntegratie (relatie intensivering armoede en schuldhulpverlening)	1.120	2.240	2.240	2.240
Totaal dekkingsbronnen	54.042	60.654	73.910	41.948
Saldo	-1.759	2.189	17.115	-16.765
Doortrekken helft accres gemeentefonds 2025 naar 2026				13.300
Financieel beeld	-1.759	2.189	17.115	-3.465

Portefeuille- indeling

Burgemeester Koen Schuiling

Openbare Orde & Veiligheid
 Toezicht & Handhaving openbare ruimte
 Nationaal Programma Groningen
 Externe betrekkingen & Stedenbanden
 Regionale Samenwerking
 Media
 Communicatie
 Coördinatie Akkoord van Groningen
 Asielbeleid irt Veiligheidsberaad
 Algemene Zaken
 Gemeentearchief

Mirjam Wijnja (GroenLinks)

- Financiën, Groen & Klimaatadaptatie

1e loco-burgemeester
 Financiën
 P&O
 Gebiedsgericht werken en democratische vernieuwing
 Beheer en onderhoud
 Groen & Klimaatadaptatie
 Wijkwethouder Binnenstad

Carine Bloemhoff (PvdA)

- Onderwijs, Werk & Economie

2e loco-burgemeester
 Onderwijs
 Werk & Participatie
 Arbeidsmarktbeleid
 Economische Zaken
 Internationale Handel en Samenwerking
 Toerisme & Recreatie
 Haven & Marktwezen
 Wijkwethouder Oude Wijken

Kirsten de Wrede (PvdD)

- Dieren, Eiwittransitie, Natuur & Cultuur

3e loco-burgemeester
 Landbouw & Platteland
 Eiwittransitie
 Natuur & Ecologie
 Dieren
 Circulaire Economie
 Cultuur
 Dorpswethouder Haren en omgeving

Eelco Eikenaar (SP) - Wijken, Zorg & Inkomen

4e loco-burgemeester
 Sociale Wijkvernieuwing
 Zorg & Wonen
 Huishoudelijke hulp
 Armoede
 Inkomen & Schulden
 Accommodatiebeleid
 Wijkwethouder West

Inge Jongman (ChristenUnie) - Zorg, Opvang, Sport & Versterking

5e loco-burgemeester
 Zorg & Welzijn
 Beschermd Wonen & Opvang
 Ouderen
 Sport & Bewegen
 Versterking & Herstel
 Dorpswethouder Ten Boer en omgeving

Philip Broeksma (GroenLinks) - Energie & Duurzame Mobiliteit

6e loco-burgemeester
 Energietransitie
 Verkeer & Vervoer
 Publieke dienstverlening & ICT

Rik van Niejenhuis (PvdA) - Wonen, Wijken & Ruimtelijke Ordening

7e loco-burgemeester
 Ruimtelijke ordening
 Wonen
 Fysieke Wijkvernieuwing
 Grondzaken
 Maatschappelijk vastgoed
 Wijkwethouder Oost

Manouska Molema (GroenLinks) - Jeugd, Gezondheid & Diversiteit

8e loco-burgemeester
 Jeugd & Jeugdhulp
 Volksgezondheid
 Zorg & Veiligheid
 Integratie & Emancipatie
 Asielzaken
 Evenementen
 Wijkwethouder Zuid

A decorative path of footprints and leaves on an orange background. The path starts from the bottom left and curves towards the top right. The footprints are stylized and vary in size, interspersed with small leaf-like shapes. The overall aesthetic is clean and modern.

2022 - 2026

COALITIE- AKKOORD

GEMEENTE GRONINGEN